

Jurisprudentie

Kroniek ondernemingsstrafrecht

Tweede helft 2024

Mr. dr. B. van der Vorm (red.), mr. A.A. Feenstra, mr. M.N.H. Hintzen, prof. mr. M. Nelemans, mr. N.M.D. van der Aa, mr. P.H. Oldhoff, mr. S. Al Jaboury, mr. dr. I. Koopmans, mr. J. Boonstra-Verhaert, mr. R.S. Wijling, mr. L.S.E. Hinrichs, em. prof. mr. H.J.B. Sackers, mr. dr. S.S. Buisman, mr. dr. W.S. de Zanger en mr. N. van der Voort

Inleiding

Mr. dr. B. van der Vorm (red.)

Op 31 januari 2025 vond in Utrecht het tweede congres 'Bestuursstrafrechtspleging' plaats naar aanleiding van het verschijnen van de tweede druk van de gelijknamige bundel.¹ Tijdens dit congres is aandacht besteed aan de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van het bestuursstrafrecht. In de plenaire ochtendsessie zijn lezingen verzorgd door Wim Huisman ('Financieel-economische criminaliteit: een criminologisch perspectief'), Rob Widdershoven ('Het bestraffende bestuursrecht in Europees perspectief') en Carola de Rond ('Rechtsbescherming in het bestuursstrafrecht'). In de middagsessie konden interactieve workshops worden gevolgd, waarbij verschillende wetten centraal stonden, zoals de Opiumwet, de Wet Mulder, de Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding en de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob). Het is een congres dat interessant is voor iedereen die zich beroepsmatig bezighoudt met het bijzonder strafrecht en de bestuurlijke rechtshandhaving.

Zowel in het bestuurs- als in het strafprocesrecht liggen belangrijke veranderingen op het gebied van wetgeving

1 B. van der Vorm (red.), *Bestuursstrafrechtspleging* (tweede druk), Den Haag: Boom 2025. Dit boek handelt over het gebied waar strafrecht en bestuursrecht elkaar ontmoeten in de rechtshandhaving, namelijk de bestuursstrafrechtspleging.

in het verschieft. Het zal de lezer van dit tijdschrift niet zijn ontgaan dat het Wetboek van Strafvordering wordt gemoderniseerd.² Het moderniseren van het Wetboek van Strafvordering heeft ontegenzeggelijk ook gevolgen voor het bijzonder strafrecht. Zo heeft de invulling van het begrip verdachte in het nieuwe Wetboek van Strafvordering ook gevolgen voor de opsporing en handhaving in het bijzonder strafrecht.³ Uit artikel 25 Wet op de economische delicten (WED) blijkt dat voor zover daarvan niet in de WED of de in artikel 1 en 1a WED genoemde wetten en besluiten is afgeweken ten aanzien van de opsporing van economische delicten de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering gelden. Hiermee bestaat er dus een directe relatie tussen de modernisering van het Wetboek van Strafvordering en het bijzonder strafrecht.

In dit tijdschrift is minder aandacht besteed aan het wetsvoorstel Wet versterking waarborgfunctie Awb.⁴ Dit wetsvoorstel dient ervoor te zorgen dat er in het bestuursrecht meer oog is voor de 'menselijke maat'.⁵ Een belangrijke bepaling in dit verband is artikel 2:4a Awb. Uit deze bepaling blijkt dat het bestuursorgaan zich bij het uitoefenen van zijn taak dienstbaar opstelt. Wat betekent deze bepaling voor het uitoefenen van toezicht op de regel naleving en op de bestuurlijke rechtshandhaving

2 Zie bijv. P.A.M. Mevis, 'Modernisering WvSv; enige overwegingen bij een nieuwe tussenstand in het proces van deze wetgevingsoperatie', *DD* 2024/20, p. 259-270.

3 Vgl. J.H.B. Bemelmans, 'Kanttekeningen bij de modernisering van het verdachte-begrip', *NJB* 2023/2694, p. 3230-3227.

4 Zie bijv. M.L.M. van der Loop, 'Het voorstel Wet versterking waarborgfunctie Awb', *TvCR* 2024, p. 101-110.

5 Zie bijv. J.W. van Zundert, 'Dienstbaarheid en menselijke maat', *Bouwwrecht* 2023/49, p. 311.

ving? Niet minder belangrijk zijn ook de toezichts- en handhabingsbepalingen in het bijzonder bestuursrecht, zoals de Wet op de kansspelen.

Deze twee ontwikkelingen – de modernisering van het Wetboek van Strafvordering en het wetsvoorstel Wet versterking waarborgfunctie Awb – gaan het bijzonder strafrecht en de bestuurlijke handhaving in belangrijke mate beïnvloeden. Het zal geen verbazing wekken dat deze onderwerpen in het *Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving* in de komende periode ook steeds meer aandacht gaan krijgen.

Andere wetsvoorstellen waarop kan worden gewezen zijn het wetsvoorstel Wet verbetering aanpak rijden onder invloed⁶ en het wetsvoorstel Alcoholmeter⁷. Het laatstgenoemde wetsvoorstel strekt ertoe het mogelijk te maken dat de zogenoemde Alcoholmeter wordt ingezet als middel om te controleren of een verdachte of veroordeelde zich aan een opgelegd alcoholverbod houdt. Het andere wetsvoorstel wijzigt de Wegenverkeerswet 1994 en het Wetboek van Strafvordering om zo de strafrechtelijke aanpak van bestuurders die onder invloed deelnemen aan het verkeer te verbeteren. Om dit te bereiken schrapt het voorstel de huidige ‘recidiveregeling ernstige verkeersdelicten’ en vervangt dit door een aantal nieuwe maatregelen, zoals een bevoegdheid voor de rechter om een ontzegging van de rijbevoegdheid dadelijk uitvoerbaar te verklaren.

48

Ook kan in dit verband worden gewezen op – voor het bijzonder strafrecht en handhaving – interessante verschenen onderzoeken over het experiment gesloten coffeshopketen,⁸ de Wet Kansspelen op afstand,⁹ de Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding,¹⁰ het proefschrift over de wisselwerking tussen gemeen en bijzonder materieel strafrecht¹¹ en het proefschrift over het evenredigheidsbeginsel¹².

6 *Kamerstukken II 2023/24, 36586*, nr. 3 (Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 en het Wetboek van Strafvordering in verband met het vervangen van de recidiveregeling ernstige verkeersdelicten en het invoeren van diverse maatregelen die zijn gericht op een betere aanpak van rijden onder invloed (Wet verbetering aanpak rijden onder invloed).

7 *Kamerstukken II 2023/24, 36585*, nr. 3 (Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de Alcoholmeter als controlemiddel om toezicht te houden op de naleving van een alcoholverbod (Alcoholmeter).

8 P. Boekhoorn, T. Nabben & M. Bruijn, *Op weg naar een nieuwe cannabismarkt. Een evaluatie van de voorbereidingsfase van het Experiment Gesloten Coffeshopketen*, Nijmegen: BBSO 2024.

9 T. Blom, M. Boiten, M. Hanswijk, S. Stone, J. Crielaard & F. Bongers, *Drie jaar legaal online gokken. Evaluatie van de Wet Kansspelen op afstand*, Utrecht: Dialogic 2024.

10 M. Diekema, V. Bex-Reimert, J. Cazemier, J. Lindeman, B. Marseille, N. Struikma & B. van der Vorm, *Nood zoekt wet. Evaluatie van de Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding*, Utrecht/Groningen: Pro Facto 2024.

11 J.P. Cnossen, *Wisselwerking tussen gemeen en bijzonder materieel strafrecht: een analyse en waardering in het licht van de beginselen van codificatie, schuld en legaliteit* (diss. Leiden), Den Haag: Boom 2024.

12 M. van Zanten, *Indirecte toetsing door de bestuursrechter van algemeen verbindende voorschriften aan evenredigheid* (diss. Utrecht), Den Haag: Boom 2024.

In deze kroniek worden wederom de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van het ondernemingsstrafrecht – in ruime zin van het woord – besproken door verschillende auteurs.¹³ De kroniek vangt aan met een overzicht van het fiscaal strafrecht en eindigt met de varia, waarin onder andere afscheid wordt genomen van Joost Nan, die vele jaren deze kroniek heeft verzorgd. De onderwerpen die in deze kroniek worden besproken hebben betrekking op de tweede helft van 2024. Ontwikkelingen die zich niet in deze periode hebben voorgedaan zullen slechts incidenteel worden besproken.

Fiscaal strafrecht

Verzorgd door mr. A.A. Feenstra & mr. M.N.H. Hintzen

Inleiding

In dit onderdeel van de kroniek besteden wij aandacht aan de relevante ontwikkelingen op het gebied van het fiscale strafrecht en een noemenswaardige uitspraak van de belastingkamer van de Hoge Raad over verhoorbijstand in het fiscale boeterecht. Daarnaast zijn er in december twee interessante conclusies geweest. We zullen deze hier beknopt bespreken. Zodra de Hoge Raad arrest heeft gewezen in deze zaken, zullen wij deze in volle omvang bespreken.

De conclusies van de advocaat-generaal

De eerste conclusie gaat over de vraag of een advocaat in een strafrechtelijke procedure een geslaagd beroep kan doen op het verschoningsrecht voor stukken die hij heeft ingebracht in een fiscale procedure tegen de Belastingdienst. Volgens A-G Spronken is het antwoord op die vraag positief en kan de advocaat in zo'n geval een geslaagd beroep op zijn verschoningsrecht doen.¹⁴

De tweede conclusie gaat over drie samenhangende zaken: de zaken van een echtpaar en een vennootschap van de man.¹⁵ Kern van het geschil is het informele verschoningsrecht van de belastingadviseur. In de fiscale procedure heeft de inspecteur toegang gekregen tot stukken uit het strafrechtelijk onderzoek van de FIOD, die bij de belastingadviseur in beslag zijn genomen, en zo relevante informatie gekregen over het echtpaar en de vennootschap. A-G Koopman concludeert kort gezegd dat de filtering van het verschoningsgerechtigde materiaal moet worden overgelaten aan de verschoningsgerechtigde zelf en dat toetsing van die selectie niet door de Belastingdienst zou moeten gebeuren. De A-G stelt een benadering voor die meer in lijn is met het strafrecht. Volgens de A-G dient in deze zaak bewijsuitsluiting te volgen, omdat de selectie in dit geval door de Belastingdienst is gemaakt.

13 Voorts wordt gewezen op A.R. Hartmann & B. van der Vorm, 'Rubriek Bestuursstrafrecht', *DD* 2024/23, p. 306-321; M.L. Batting, C. de Rond & K. Winterink, 'Handhaving van bestuursrecht', *NTB* 2024/48, p. 78-87.

14 Conclusie A-G Spronken 3 december 2024, ECLI:NL:PHR:2024:1301, *NTFR* 2025/51, m.nt. R.B.H. Beune.

15 Conclusie A-G Koopman 20 december 2024, ECLI:NL:PHR:2024:1402.

- *Rechtbank Rotterdam 16 juli 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:6658*

Dit betreft de inmiddels veelbesproken strafzaak over de (voormalig) belastingadviseur van een dj. In de aangiften inkomstenbelasting 2012 en 2013 was opgenomen dat de dj niet meer in Nederland woonde, maar in de Verenigde Staten. De adviseur wordt grotendeels vrijgesproken door de rechtbank en krijgt geen straf.

De rechtbank beoordeelt eerst of de adviseur kan worden verweten dat hij een onjuiste belastingaangifte heeft gedaan of heeft laten doen. Het doen van aangifte is een kwaliteitsdelict dat alleen gepleegd kan worden door degene die de vereiste kwaliteit heeft, de belastingplichtige zelf (in dit geval de dj). Een adviseur kan dit delict wel medeplegen, maar dan moet opzet bij zowel de belastingplichtige als de adviseur vaststaan. Omdat de zaak tegen de dj is geseponeerd wegens onvoldoende bewijs voor opzet, kan er volgens de rechtbank geen bewijs worden geleverd dat de belastingplichtige de feiten heeft medegepleegd.

Vervolgens wordt bekeken of er mogelijk sprake is van doen plegen. Ook van doen plegen wordt de adviseur vrijgesproken. Voor doen plegen is vereist dat de feitelijke uitvoerder, in dit geval een kantoorgenoot van de adviseur, géén strafbare dader is. In dit geval is daarvan geen sprake, omdat de feitelijk uitvoerder de kwaliteit van belastingplichtige mist, maar de aangiften wel heeft opgemaakt en ingediend. Als het hier al zou gaan om de dj als feitelijk uitvoerder, zou doen plegen ook mislopen, omdat hij dan straffeloos zou zijn vanwege een bewijsrechtelijk probleem.

De adviseur wordt wél veroordeeld voor het opmaken van een vals geschrift (de onjuiste aangifte). Reden daarvoor is dat bij de aangifte als buitenlands belastingplichtige geen ander land als woonplaats is ingevoerd en ten onrechte de landcode 'XXX' is ingevuld, wat zou betekenen dat het land waarheen hij is geëmigreerd niet voorkomt op de landenlijst van de Belastingdienst. Het pleitbaar standpunt op dit punt wordt niet aangenomen.

Desondanks gaat de rechtbank niet over tot het opleggen van een straf. Daarbij is van belang dat alleen het meest subsidiaire feit bewezen wordt verklaard en dit een feit uit 2013 betreft. Ook is er sprake van een ruime overschrijding van de redelijke termijn van artikel 6 EVRM. De rechtbank weegt ook mee dat de adviseur nog niet eerder is veroordeeld, dat de impact van de strafzaak heel groot is geweest én dat de adviseur niet persoonlijk heeft geprofiteerd van de fraude en de dj de belasting inmiddels heeft (terug)betaald. Zodoende is volgens de rechtbank het strafrechtelijk doel (generale en speciale preventie) met de strafvervolgning bereikt.

- *HR 6 september 2024, ECLI:NL:HR:2024:1135, AB 2024/299, m.nt. R. Stijnen*

De belastingkamer van de Hoge Raad heeft in deze zaak onder meer beslist dat de Belastingdienst verplicht is om expliciet te wijzen op bijstand van een advocaat bij

een boeteverhoor. In afwijking van het strafrecht is in de Algemene wet bestuursrecht enkel opgenomen dat degene die wordt gehoord met het oog op het aan hem opleggen van een bestraffende sanctie de cautie wordt gegeven. Een verplichting om de aanstaande boeteling te wijzen op rechtsbijstand ontbreekt. Dit was onderwerp van geschil in een fiscale cassatieprocedure.

Tijdens een fiscaal boekenonderzoek legt de bestuurder van de vennootschap verklaringen af. Hij is gewezen op zijn zwijgrecht, maar is niet geïnformeerd over zijn recht op bijstand door een advocaat. De belastingkamer van het hof Arnhem-Leeuwarden concludeerde in 2022 dat het ontbreken van die mededeling leidde tot bewijsuitsluiting van de verklaringen van de vennootschap. Het middel van de staatssecretaris richt zich tegen het oordeel van het hof waarin is beslist dat de inspecteur de bestuurder had moeten wijzen op het recht op bijstand. De Hoge Raad concludeert dat het hof correct heeft geoordeeld dat de bestuurder op zijn recht op bijstand had moeten worden gewezen, maar oordeelt dat het hof ten onrechte de verklaringen van de bestuurder heeft uitgesloten zonder eerst te beoordelen of deze schending daadwerkelijk heeft geleid tot een oneerlijk proces. Het hof had moeten beoordelen of het verzuim van dien aard is geweest dat hierdoor het proces als geheel niet behoorlijk is verlopen. De zaak wordt om die reden verwezen naar het hof 's-Hertogenbosch.

Deze uitspraak van de belastingkamer van de Hoge Raad heeft inmiddels ook navolging gekregen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.¹⁶ Daarmee staat vast dat het recht op verhoorbijstand niet enkel geldt bij fiscale boetes, maar ook bij andere bestuurlijke boetes.

- *Hof Arnhem-Leeuwarden 30 oktober 2024, ECLI:NL:GHARL:2024:6700*

Deze zaak draait om de vraag of iemand kan worden aangemerkt als feitelijk leidinggever als diegene enkel (formeel) bestuurder is van de betreffende rechtspersoon. Het hof oordeelt van niet en spreekt de verdachte in dit geval vrij van de tenlastegelegde feiten. In dit geval ging het om de volgende strafbare feiten: het onttrekken van goederen aan de boedelen, het niet voldoen aan wettelijke administratieverplichtingen (bedrieglijke bankbreuk, artikel 341 Sr) (primair), het doen van buitensporige uitvangen (subsidiair) en valsheid in geschrifte ten aanzien van de jaarrekeningen.

Het enkel zijn van formeel bestuurder is onvoldoende volgens het hof om diegene als feitelijk leidinggever aan een door die rechtspersoon begaan strafbaar feit aan te merken. Voor een bewezenverklaring van feitelijk leidinggeven dient ook te kunnen worden vastgesteld dat sprake is van opzet op de verboden gedraging. Volgens het hof kon in dit geval niet worden vastgesteld dat de verdachte op de hoogte was van de strafbare feiten die

16 ABRvS 24 december 2024, ECLI:NL:RVS:2024:5293, NDFR Nieuws 2025/62.

werden gepleegd en dat zij aldus geen opzet had op deze gedragingen. De verdachte wordt daarom vrijgesproken.

Wat ons betreft, is het een goede zaak dat het hof hiermee een duidelijke, en terechte, grens heeft gesteld aan het kwalificeren van iemand als feitelijk leidinggever. In de praktijk zien we dat dit regelmatig makkelijk wordt gedaan zonder dat daar een inhoudelijke beoordeling aan ten grondslag ligt. Het hof maakt met dit arrest duidelijk dat hier kritisch naar moet worden gekeken.

- *HvJ EU 14 november 2024, C-613/23, ECLI:EU:C:2024:961*

In zijn arrest van 6 oktober 2023 heeft de belastingkamer van de Hoge Raad prejudiciële vragen gesteld aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ EU) met betrekking tot de toepassing van artikel 36 lid 4 Invorderingswet 1990. Op grond van deze bepaling zijn ondernemingen verplicht om onverwijld melding te maken van betalingsonmacht bij de Belastingdienst. Indien deze melding niet, niet tijdig, of niet op rechtsgeldige wijze plaatsvindt, is de bestuurder persoonlijk aansprakelijk voor de belastingschuld, tenzij aannemelijk wordt gemaakt dat het niet aan de bestuurder is te wijten dat de vennootschap aan zijn meldplicht heeft voldaan. Dit brengt derhalve een zeer zware bewijslast voor de bestuurder met zich mee, die in de praktijk zelden wordt gehonoreerd. De Hoge Raad heeft het HvJ EU verzocht om te beoordelen of deze meldingsregeling in strijd is met het Unierechtelijke evenredigheidsbeginsel.

Het HvJ EU heeft geoordeeld dat de meldingsregeling op zichzelf niet in strijd is met het evenredigheidsbeginsel. Wel dient de bestuurder in de gelegenheid te worden gesteld om *alle relevante omstandigheden* aan te voeren waaruit blijkt dat het niet voldoen aan de meldingsplicht hem niet kan worden toegerekend en het bewijs niet slechts in geval van overmacht kan worden geleverd.

- *HR 17 december 2024, ECLI:NL:HR:2024:1847*

Als een belastingplichtige geen aangiftebiljet indient, dan kan de belastinginspecteur een ambtshalve, geschatte belastingaanslag opleggen. De na de ambtshalve opgelegde aanslagen vennootschapsbelasting ingediende aangiftebiljetten gelden niet als een bij de belastingwet voorziene aangifte in de zin van artikel 69 Algemene wet inzake rijksbelastingen. Deze aangiften moeten fiscaalrechtelijk worden aangemerkt als een bezwaarschrift tegen de ambtshalve aanslagen. In de praktijk komt het veelvuldig voor dat enkel de alsnog ingevulde aangiftebiljetten worden ingediend, in enkele gevallen voorzien van een voorblad waarin wordt opgemerkt dat sprake is van een bezwaar tegen de ambtshalve aanslag, maar dat is zeker niet altijd het geval. Het Openbaar Ministerie zou graag zien dat deze alsnog ingevulde aanslagbiljetten als een vals geschrift kunnen worden aangemerkt, als deze niet leiden tot de juiste correcties op de ambtshalve opgelegde aanslagen. Naar onze mening liet de annotatie bij de eerdere rechtspraak van de Hoge Raad op dit punt weliswaar wat twijfel zien, maar had

deze door de annotator, J.M. Reijntjes, ook haarscherp weggenomen kunnen zijn.¹⁷

In deze zaak gaat het dus nogmaals over de bewijsbestemming van aangiftebiljetten die zijn ingediend ná een ambtshalve aanslag. De vraag is of deze belastingaangifte kan dienen als bewijs voor valsheid in geschrifte in de zin van artikel 225 Sr. Het hof oordeelde dat een ingediende aangifte in het maatschappelijk verkeer een bewijsbestemming heeft, ook als die na een ambtshalve aanslag is ingediend.

De Hoge Raad ziet dit echter anders en verwijst naar zijn eerdere uitspraak uit 2017 dat aan een bezwaarschrift, voor zover dat ertoe strekt het bedrag van de aanslag tot een bepaald bedrag te verminderen, in het maatschappelijk verkeer niet zodanige betekenis voor bewijs van inhoud ervan pleegt te worden toegekend dat daaraan een bewijsbestemming in de zin van artikel 225 Sr toekomt.¹⁸ De Hoge Raad voegt daaraan toe, onder verwijzing naar een arrest uit 2016,¹⁹ dat een aangifte die niet is ingediend binnen de wettelijke termijn niet geldt als een bij de belastingwet voorziene aangifte. Het feit dat zo'n later ingediende aangifte fiscaal wordt aangemerkt als een bezwaarschrift tegen de ambtshalve aanslag, maakt dat niet anders. Er wordt daardoor niet een bewijsbestemming aan de valse aangifte toegekend. De zaak wordt teruggewezen.

Dit arrest is interessant voor de praktijk en geeft dan nu toch echt een duidelijk antwoord op de vraag, of een bezwaarschrift, ook niet als dit een alsnog ingevuld aangiftebiljet betreft, kan worden gezien als een geschrift met bewijsbestemming in de zin van valsheid in geschrifte. Het antwoord is nee. Dat maakt ook dat vervolging van belastingfraude daadwerkelijk beperkt kan worden tot die gevallen waarin heimelijk wordt gefraudeerd en niet kan worden uitgebreid tot de gevallen waarin een verschil van mening ontstaat als de belastingplichtige de voor hem meest gunstige benaderingswijze volgt. Die laatste discussie is precies de reden waarom een fiscale bezwaarprocedure kan worden doorlopen.

Financieel strafrecht

Verzorgd door prof. mr. M. Nelemans, mr. N.M.D. van der Aa, mr. P.H. Oldhoff & mr. S. Al Jaboury

Inleiding

Deze paragraaf behandelt achtereenvolgens de ontwikkelingen van het afgelopen halfjaar op de volgende gebieden van het financieel strafrecht: (1) Wwft en wit-

17 HR 3 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2542, NJ 2018/270, m.nt. J.M. Reijntjes; HR 1 december 2017, ECLI:NL:HR:3056, NJ 2018/271, m.nt. J.M. Reijntjes.

18 HR 3 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2542, NJ 2018/270, m.nt. J.M. Reijntjes.

19 HR 28 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1333, NJ 2016/402, m.nt. B.F. Keulen.

wassen: beleid; (2) Wwft en witwassen: rechtspraak; (3) cryptovaluta en witwassen; (4) beleid op het gebied van toezicht en handhaving; (5) internationale sancties; (6) ontneming; (7) procesafspraken en (8) hoge transacties en strafbeschikkingen.

Wwft en witwassen: beleid

Met betrekking tot de aanpak van witwassen wijzen wij allereerst op de ‘Halfjaarbrieff aanpak georganiseerde, ondermijnende criminaliteit’ die de minister van Justitie en Veiligheid op 25 juni 2024 naar de Tweede Kamer stuurde.²⁰ De bij de brief gevoegde rapportage biedt een overzicht van ontwikkelingen in de aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit.²¹ In het kader van witwasbestrijding licht de rapportage de aanpak van criminele geldstromen en verdienmodellen toe. Deze aanpak richt zich op: het voorkomen van witwassen via het legale financiële stelsel, het verstoren van crimineel ondergronds bankieren, het opsporen en afpakken van crimineel vermogen, het maatschappelijk herbestemmen van afgepakt vermogen (MaHer) en internationale samenwerking.²²

In eerdere edities van deze kroniek schreven wij over beperking van de toegang van Wwft-instellingen tot het UBO-register, naar aanleiding van een uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ EU).²³ Het Bureau Financieel Toezicht (BFT) heeft op 21 augustus 2024 een update gegeven over het UBO-register.²⁴ Wwft-instellingen moeten een gewaarmerkt uittreksel uit het UBO-register opvragen bij een cliënt waarmee een nieuwe zakelijke relatie wordt aangegaan. Verder geldt vanaf 1 oktober 2024 opnieuw de terugmeldplicht voor Wwft-instellingen bij geconstateerde verschillen tussen de informatie in het UBO-register en andere informatiebronnen.

In de kroniek van de eerste helft van 2024 bespraken wij het wetsvoorstel Plan van aanpak witwassen.²⁵ Op 24 september 2024 is dit wetsvoorstel, samen met twee amendementen, aangenomen in de Tweede Kamer.²⁶ Met dit voorstel zijn maatregelen aangekondigd met het oog op wijziging van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft), waaronder een verbod op contante betalingen voor goederen vanaf € 3.000.²⁷

Tot slot wijzen wij op uitspraken van de minister van Financiën op 19 december 2024 waaruit volgt dat het kabinet hervormingen wil doorvoeren voor wat betreft de wijze waarop banken en poortwachters controleren op ongebruikelijke transacties.²⁸ Over dit onderwerp vindt op 22 januari 2025 een Kamerdebat plaats waarin de minister van Financiën ‘contouren’ voor een nieuwe werkwijze wil schetsen en waar een afweging moet worden gemaakt tussen privacy, kosten en kwaliteitscontrole.

Wwft en witwassen: rechtspraak

In dit onderdeel bespreken wij een arrest van het hof Amsterdam van 17 juli 2024.²⁹ De verdachte verkreeg via een constructie de economische eigendom van een woning en sloot ter bescherming tegen beslaglegging hiervoor een hypothecaire lening af bij een Luxemburgse vennootschap gelieerd aan haar (ex-)echtgenoot. Het geld voor deze lening was afkomstig van een bedrijf dat door haar (ex-)echtgenoot was opgericht. Het hof oordeelde dat de vrouw, ondanks duidelijke waarschuwingssignalen over de handelspraktijken en zorgwekkende financiële situatie van haar (ex-)echtgenoot, geen gedegen onderzoek heeft verricht naar de herkomst van het geld en werd veroordeeld voor schuldwitwassen van het bedrag ter grootte van de hypothecaire lening.

Op 25 oktober 2024 oordeelde de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag dat het Openbaar Ministerie (OM) niet verplicht is om de voormalig bestuursvoorzitter van ING Bank N.V. (hierna: ING) voor 1 november 2024 te dagvaarden.³⁰ Stichting Onderzoek Bedrijfsinformatie (SOBI) had een procedure aangespannen om het OM te dwingen tot dagvaarding voor overtredingen van de Wwft waarvoor ING in 2018 met het OM een hoge transactie overeenkwam.³¹ SOBI verwees naar een beschikking van het hof Den Haag uit 2020, waarin strafvervolgning van de toenmalige voorzitter werd gelast.³² De voorzieningenrechter stelt echter dat dit niet betekent dat het OM verplicht is hem te dagvaarden. De voorzieningenrechter benadrukt dat het OM zelf moet beslissen of het opgebouwde dossier een dagvaarding rechtvaardigt.³³

Op 18 december 2024 berichtte het OM dat onderzoek naar de voormalig ING-bestuurder onvoldoende wettig en overtuigend bewijs heeft opgeleverd om hem verder te vervolgen voor het feitelijk leidinggeven aan overtredingen door ING.³⁴ Door middel van een bewilligings-

20 Brief van minister van Justitie en Veiligheid d.d. 25 juni 2024, *Kamerstukken II 2023/24*, 29911, nr. 437, p. 1-2.

21 ‘Rapportage aanpak ondermijnende criminaliteit’, Rijksoverheid.nl 25 juni 2024.
22 Ibid.

23 B. van der Vorm (red.), ‘Kroniek ondernemingsstrafrecht. Eerste helft 2024’, *TBS&H 2024*, p. 201 en B. van der Vorm (red.), ‘Kroniek ondernemingsstrafrecht. Eerste helft 2023’, *TBS&H 2023*, p. 186.

24 ‘Update UBO-register’, Bureauft.nl 21 augustus 2024.

25 B. van der Vorm (red.), ‘Kroniek ondernemingsstrafrecht. Eerste helft 2024’, *TBS&H 2024*, p. 200 en B. van der Vorm (red.), ‘Kroniek ondernemingsstrafrecht. Tweede helft 2023’, *TBS&H 2024*, p. 58.

26 *Kamerstukken II 2023/24*, 36228, nr. 17; *Kamerstukken II 2023/24*, 36228, nr. 19.

27 Ibid.

28 ‘Minister wil ingrijpen in de witwascontrole door banken’, FD.nl 19 december 2024.

29 Hof Amsterdam 17 juli 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:2045 en Hof Amsterdam 17 juli 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:2046.

30 Rb. Den Haag 25 oktober 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:17190.

31 ‘ING betaalt 775 miljoen vanwege ernstige nalatigheden bij voorkomen witwassen’, OM.nl 4 september 2018.

32 Hof Den Haag 9 december 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:2347.

33 Rb. Den Haag 25 oktober 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:17190, r.o. 5.4-5.5.

34 ‘OM: onvoldoende bewijs verdere strafrechtelijke vervolging Hamers’, OM.nl 18 december 2024.

verzoek zal het OM het hof Den Haag vragen of de vervolging kan worden gestaakt.

Op 18 december 2024 maakte het OM ook bekend vier voormalig bestuurders van ABN AMRO Bank N.V. (hierna: ABN AMRO) niet te vervolgen wegens onvoldoende bewijs voor het feitelijk leidinggeven aan Wwft-overtredingen waarvoor ABN AMRO in 2021 een hoge transactie sloot.³⁵ Tijdens hun bestuursperiode werkten deze vier bestuurders aan de naleving van de Wwft en namen zij passende maatregelen om tekortkomingen te verhelpen. Het OM constateert dat deze inspanningen achteraf niet het gewenste effect hadden en dat na onderzoek is gebleken dat geen extra maatregelen beschikbaar waren die de Wwft-problematiek snel hadden kunnen oplossen.

Verder wijzen wij op een boete die door de AFM al op 14 december 2022 was opgelegd aan Nyenburgh Holding B.V. (hierna: Nyenburgh), maar pas op 6 november 2024 is gepubliceerd.³⁶ De boete werd opgelegd voor het niet tijdig of onjuist rapporteren van transacties tussen 2018 en 2021. De AFM verlaagde het boetebedrag van € 500.000 naar € 240.000 omdat Nyenburgh onder andere meewerkte aan het onderzoek en zij maatregelen nam ter voorkoming van overtredingen. Nyenburgh is inmiddels failliet verklaard. In overleg met de curator maakte de AFM op 6 november 2024 bekend af te zien van invordering van de boete.³⁷

Cryptovaluta en witwassen

In het kader van cryptovaluta en witwassen bespreken wij allereerst de zaak 'Ijsberg', waarin de Hoge Raad op 25 juni 2024 arrest heeft gewezen.³⁸ Het hof Den Haag had de verdachte vrijgesproken van witwassen, aangezien het omzetten van bitcoins naar contant geld niet als verbergen of verhullen van de herkomst kon worden gezien. Volgens het hof was er onvoldoende bewijs dat de verdachte de herkomst van de bitcoins wilde verbergen.³⁹ In dit oordeel van het hof ligt besloten dat het oogmerk van de verdachte bepalend is of verdachte de herkomst van de bitcoins heeft verborgen of verhuld. De Hoge Raad oordeelt dat het hof een te beperkte uitleg heeft gegeven aan de termen 'verbergt of verhult' en stelt dat het hof daarmee de grondslag van de tenlastelegging heeft verlaten. De Hoge Raad wijst de zaak terug naar het hof Den Haag.⁴⁰

Verder wijzen wij op een zaak waarin de Hoge Raad op 11 oktober 2024 arrest heeft gewezen over de bancaire zorgplicht bij het opleggen van bankbeleid ten aanzien

van cryptovaluta.⁴¹ In deze zaak stond de vraag centraal of een bank haar zakelijke klant mocht dwingen een volledige bitcoinportefeuille te verkopen. De bank verzocht dit in verband met gewijzigd Wwft-beleid ten aanzien van virtuele valuta en dreigde de relatie te beëindigen als de klant hieraan niet voldeed. Het hof Arnhem-Leeuwarden oordeelde dat de bank onvoldoende rekening had gehouden met de belangen van de klant en geen concrete aanwijzingen had voor illegale activiteiten. Door het handelen van de bank heeft de klant schade geleden.⁴² De Hoge Raad verwierp het cassatieberoep van de bank.

Verder melden wij dat De Nederlandsche Bank (DNB) op 21 november 2024 berichtte dat verschillende Nederlandse websites zijn gestopt met de verkoop van cadeaubonnen voor bitcoin, ether en andere crypto's na waarschuwingen van DNB.⁴³ Volgens DNB controleren veel uitgevers onvoldoende wie de ontvanger van de cryptovoucher is en wie de voucher weer inlevert, terwijl deze uitgevers op grond van de Wwft cliëntonderzoek moeten verrichten wegens het aanbieden van een financiële dienst.⁴⁴

Beleid op het gebied van toezicht en handhaving

• FIU, BFT en FEC

Wat betreft het beleid op het gebied van toezicht en handhaving wijzen wij allereerst op het Jaaroverzicht 2023 van de FIU, dat op 28 juni 2024 werd gepubliceerd en waarin de belangrijkste cijfers, trends en ontwikkelingen ten aanzien van ongebruikelijke transacties en witwasrisico's uit 2023 zijn opgenomen.⁴⁵ De FIU ontving in 2023 ruim twee miljoen meldingen van ongebruikelijke transacties, een stijging ten opzichte van het voorgaande jaar.⁴⁶ Belangrijke ontwikkelingen zijn verder de witwasmethode 'Cash Compensatie' en georganiseerde zorgfraude met complexe netwerken.⁴⁷ Verder wijst de FIU op analyses waaruit blijkt dat financiële tussenpersonen een belangrijke rol lijken te vervullen in omzeiling van sancties.⁴⁸

Ook wijzen wij op een bericht van het Financieel Expertise Centrum (FEC) van 16 augustus 2024 waarin staat dat het BFT per 12 augustus is toegetreden als nieuwe convenantpartner bij het FEC.³⁶²

Op 30 oktober 2024 publiceerde het BFT nieuwe 'Specifieke leidraden Wwft' voor accountants, belastingadviseurs, administratiekantoren en notarissen.⁴⁹ De nieuwe specifieke leidraden gelden vanaf 24 oktober 2024 en

35 'OM gaat voormalig bestuurders ABN AMRO niet vervolgen', OM.nl 18 december 2024. Zie ook: 'ABN AMRO betaalt 480 miljoen euro vanwege ernstige tekortkomingen bij het bestrijden van witwassen', OM.nl 19 april 2021.

36 'Boete Nyenburgh wegens niet tijdig of onjuist rapporteren transacties', AFM.nl 6 november 2024.

37 Ibid.

38 HR 25 juni 2024, ECLI:NL:HR:2024:887 en HR 25 juni 2024, ECLI:NL:HR:2024:888.

39 Hof Den Haag 1 juni 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:192.

40 HR 25 juni 2024, ECLI:NL:HR:2024:887 en HR 25 juni 2024, ECLI:NL:HR:2024:888.

41 HR 11 oktober 2024, ECLI:NL:HR:2024:1436.

42 Hof Arnhem-Leeuwarden 23 juli 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:6292.

43 'Cryptovouchers uit winkels na waarschuwing DNB', DNB.nl 21 november 2024.

44 Ibid.

45 'Jaaroverzicht 2023', FIU.nl 28 juni 2024.

46 Ibid., p. 7.

47 Ibid., p. 16.

48 Ibid., p. 12.

49 'BFT publiceert nieuwe Specifieke leidraden Wwft', Bureaufn.nl 30 oktober 2024.

vervangen de leidraden uit 2018. Daarnaast bericht het BFT dat voorbeelden bij de subjectieve indicator voor het melden van ongebruikelijke transacties zijn geactualiseerd.⁵⁰

Voorts wijzen wij op de publicatie van het FEC-Jaarplan 2025.⁵¹ In 2025 starten vijf nieuwe FEC-projecten gericht op crypto, hypotheekfraude, virtuele IBANs, luxe horloges en commercieel vastgoed.⁵² Belangrijke ontwikkelingen voor 2025 zijn de inwerkingtreding van de Wet gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden (Wgs) op 1 maart 2025 en de implementatie van de Wgs-voorwaarden door het FEC, inclusief een rechtmatigheidsadviescommissie en een privacy contactpunt voor AVG-verzoeken.⁵³ Daarnaast zal het FEC in 2025 de gevolgen in kaart brengen van de invoering van het EU-AML-pakket in 2027.⁵⁴

Ten slotte noemen wij het Besluit gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden van 29 november 2024, waarin de gegevensverwerkingen en de waarborgen uit de Wet gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden (hierna: Wgs) nader zijn ingevuld.⁵⁵ Dit besluit regelt ook de inwerkingtreding van de Wgs per 1 maart 2025.⁵⁶ De Wgs specificeert onder welke strikte voorwaarden informatie binnen bestaande samenwerkingsverbanden, zoals het FEC, mag worden verwerkt op het gebied van zorg en veiligheid, in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit en bij de aanpak van witwassen en crimineel vermogen.⁵⁷

- *DNB en AFM*

Voor wat betreft de financiële toezichthouders DNB en AFM, wijzen wij op de publicatie van het rapport 'Toezicht in beeld 2024-2025' van DNB van 11 november 2024.⁵⁸ Belangrijke thema's zijn cyberweerbaarheid en nieuwe Europese wetgeving voor cryptovaluta (MiCAR). Volgend jaar ligt de focus op pensioentransitie, digitale weerbaarheid (DORA), risico's door economische onzekerheid, technologische vernieuwing, cyberdreigingen en geopolitieke spanningen. Deze the-

ma's staan ook centraal in het gelijktijdig gepubliceerde rapport 'Visie op toezicht 2025-2028'.⁵⁹

Ook benoemen wij dat DNB op 19 november 2024 een nieuwe beleidsuiting, de SIRA Good Practices, ter consultatie heeft gepubliceerd.⁶⁰ In de nieuwe SIRA Good Practices wordt de nadruk gelegd op een dynamische benadering van integriteitsrisico's, waarbij risicoprofielen worden geconcretiseerd en bijgehouden door financiële instellingen.⁶¹ De consultatieronde loopt tot en met 17 januari 2025.

De AFM publiceerde op 14 november 2024 het rapport 'Trendzicht 2025'.⁶² Belangrijke trends voor 2025 zijn beperkte economische groei, toenemende digitalisering, groei van duurzame financiering, internationalisering van financiële dienstverlening en naleving van sanctieregelgeving. Gesignaleerde risico's zijn onder andere overkreditering, hypotheekfraude, marktconcentratie, kwetsbaarheid voor cyberincidenten door uitbesteding en uitdagingen in duurzaamheids transparantie.

- *Overige*

Op 22 november 2024 werd de Aanwijzing zelfmelden, medewerking en zelfonderzoek (hierna: Aanwijzing) door het OM gepubliceerd.⁶³ De Aanwijzing, die ingaat op 1 januari 2025, bevat richtlijnen voor zelfmelding en medewerking in strafrechtelijke onderzoeken door rechtspersonen, met uitzondering van schendingen van de fysieke integriteit.⁶⁴ De Aanwijzing biedt aanknopingspunten voor wanneer sprake is van zelfmelding en medewerking aan het strafrechtelijk onderzoek en wanneer de officier van justitie in beide gevallen een korting van maximaal 25% hiervoor kan toekennen op het boetebedrag dat het OM zonder zelfmelding en medewerking voor die feiten zou opleggen of eisen.⁶⁵ De nieuwe Aanwijzing sluit aan bij de bestaande praktijk van procentuele kortingen op boetebedragen.⁶⁶

Als laatste wijzen wij op een AMvB van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat van 28 juni 2024 waardoor vanaf 1 oktober 2024 civiel- en strafrechtelijke bestuursverboden openbaar worden geregistreerd en gepubliceerd door de KvK.⁶⁷ Reeds opgelegde bestuursverboden worden niet gepubliceerd.⁶⁸

50 'Bijlage 1 Voorbeelden bij de subjectieve indicator voor het melden van ongebruikelijke transacties', Bureauft.nl 24 oktober 2024.

51 'Het FEC-Jaarplan 2025: samen werken aan de integriteit van het financiële stelsel', Fec-partners.nl 20 december 2024.

52 Ibid.

53 Ibid., p. 19.

54 Ibid., p. 19.

55 Besluit van 29 november 2024 tot uitvoering van de Wet gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden (Besluit gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden) en tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van die wet en van de Wet van 26 juni 2024 tot wijziging van de Wet gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden in verband met het waarborgen van de parlementaire betrokkenheid bij de aanwijzing van andere samenwerkingsverbanden, *Stb.* 2024, 254.

56 Besluit gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden, *Stb.* 2024, 254.

57 Wet van 19 juni 2024 tot regels omtrent gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden (Wet gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden), *Stb.* 2024, 198.

58 'DNB publiceert Toezicht in Beeld 2024 en maakt toezichtprioriteiten bekend', DNB.nl 11 november 2024.

59 'Visie op Toezicht 2025-2028', DNB.nl 11 november 2024.

60 'DNB SIRA Good Practices', DNB.nl 18 november 2024.

61 Ibid., p. 8.

62 'Trendzicht 2025', AFM.nl 14 november 2024.

63 Aanwijzing zelfmelden, medewerking en zelfonderzoek (2024A007), *Stcr.* 2024, 38504.

64 Ibid., p. 1.

65 Ibid., p. 2 en 3.

66 'Advies Toetsingscommissie Hoge Transacties inzake Nelson', OM.nl 26 april 2021 en B. van der Vorm (red.), 'Kroniek ondernemingsstrafrecht. Tweede helft 2022', *TBS&H* 2022, p. 47.

67 Besluit van 28 juni 2024, houdende wijziging van het Handelsregisterbesluit 2008 ter uitvoering van de registratie van bestuursverboden, de autorisatielijst voor het verstrekken van overzichten gerangschikt naar natuurlijke personen en enkele andere wijzigingen voortvloeiende uit de Dativisie Handelsregister, *Stb.* 2024, 210.

68 *Stb.* 2024, 210, p. 12.

Internationale sancties

In de vorige editie van deze kroniek berichtten wij dat er door de Europese Unie (EU) een dertiende en veertiende sanctiepakket was aangenomen naar aanleiding van de Russische oorlog in Oekraïne.⁶⁹ Op 16 december 2024 heeft de EU het vijftiende sanctiepakket aangenomen.⁷⁰ Het sanctiepakket is vooral gericht tegen de zogenoemde ‘schaduwvloot’ van Rusland en legt de nadruk op (handhaving van) het voorkomen van omzeiling van sancties.⁷¹ De EU heeft sancties opgelegd aan nog eens 52 schepen die deel uitmaken van de Russische schaduwvloot en betrokken zijn bij het omzeilen van het olieprijsplafond of het vervoeren van gestolen Oekraïens graan. De schepen verliezen de toegang tot Europese havens en diensten door de sancties. Daarnaast zijn 84 nieuwe personen en organisaties op de sanctielijst geplaatst en zijn exportbeperkingen opgelegd aan nog eens 32 bedrijven in China, Iran, India, Servië en de Verenigde Arabische Emiraten, die betrokken zijn bij het omzeilen van sancties.

Met betrekking tot internationale sancties merken wij op dat de EU op 29 juni 2024 een nieuwe reeks sancties heeft aangenomen tegen Belarus vanwege de betrokkenheid van dat land bij de Russische oorlog in Oekraïne.⁷² Volgens de EU sluiten deze sancties aan bij eerdere maatregelen tegen Rusland en zijn deze bedoeld om de effectiviteit van EU-sancties tegen Rusland te vergroten. Deze nieuwe maatregelen richten zich specifiek op de handel tussen de EU en Belarus en hebben gevolgen voor verschillende sectoren van de Belarussische economie, waaronder handel, diensten en vervoer.

Daarnaast wijzen wij op verbreding van het toepassingsgebied van de EU-sanctieregeling naar aanleiding van de militaire steun van Iran aan de oorlog van Rusland tegen Oekraïne en aan gewapende groepen en entiteiten in het Midden-Oosten en het Rode Zeegebied.⁷³ Op 18 november 2024 kondigde de EU aan dat deze aanvullende maatregel is gericht tegen het gebruik van vaartuigen en havens voor de overdracht van door Iran vervaardigde onbemande luchtvaartuigen (UAVs), raketten en aanverwante technologieën en onderdelen. Het besluit voorziet in een verbod op de uitvoer, overdracht, levering of verkoop vanuit de EU aan Iran van componenten die nodig zijn voor de ontwikkeling en productie van raketten en UAVs.

Op 25 juli 2024 heeft de Koninklijke Nederlandse Beeroepsorganisatie van Accountants (NBA) een geactuali-

69 B. van der Vorm (red.), ‘Kroniek ondernemingsstrafrecht. Eerste helft 2024’, *TBS&H* 2024, p. 204.

70 ‘Europese Unie (EU) neemt 15e sanctiepakket aan tegen Rusland’, Rijksoverheid.nl 16 december 2024.

71 ‘Nieuw sanctiepakket EU tegen Rusland, vooral gericht tegen schaduwvloot’, NOS.nl 11 december 2024.

72 ‘Betrokkenheid Belarus bij oorlog tegen Oekraïne: nieuwe EU-sancties gericht op handel, diensten, vervoer en tegengaan van omzeiling’, *Consilium.europa.eu* 29 juni 2024.

73 ‘EU verbreedt sancties wegens Iraanse steun aan Ruslands aanvalsoorlog tegen Oekraïne’, *Consilium.europa.eu* 18 november 2024.

seerde versie van NBA Alert 45 uitgebracht.⁷⁴ In NBA Alert 45 wordt ingegaan op de gevolgen van de oorlog in Oekraïne, de sanctiemaatregelen tegen Rusland en de mogelijke impact daarvan op de dienstverlening van accountants. Zo geldt bijvoorbeeld sinds juni 2022 een verbod op accountancydiensten aan Rusland. Per 1 oktober 2024 is de hieraan gekoppelde uitzonderingspositie voor dienstverlening aan in Rusland gevestigde organisaties die onder ‘control’ (door eigendom en/of zeggenschap) van Nederlandse organisaties staan, komen te vervallen.

Het OM maakte op 23 september 2024 bekend dat met twee verdachten een transactie is gesloten wegens overtreding van de Sanctiewet 1977.⁷⁵ Een onderneming uit Amsterdam betaalt € 195.000 en haar bestuurder € 20.000. Eind 2021 werd € 18 miljoen aan dividend uitgekeerd aan een Russische onderneming waarvan de aandeelhouder is gesanctioneerd. In 2019 werd bovendien een lening van € 100.000 terugbetaald aan een ander gesanctioneerd Russisch bedrijf. Daarnaast zijn de aandelen van een Russische aandeelhouder niet bevroren en is het daaraan gekoppelde stemrecht niet geschorst, hetgeen volgens het OM wel had moeten op grond van de Sanctiewet 1977. De gesanctioneerde Russische aandeelhouder kon hierdoor uiteindelijk controle blijven uitoefenen over de vennootschap.

Verder wijzen wij op een uitspraak van het HvJ EU, waarin is bevestigd dat het verbod op het geven van juridisch advies aan de Russische regering en Russische entiteiten, zoals bedoeld in artikel 5 quindicies van Richtlijn (EU) 833/2014, geldig is.⁷⁶ Hoewel het HvJ EU opnieuw het belang erkent van het fundamentele recht van eenieder om juridisch advies in te winnen bij een advocaat met betrekking tot het voeren, voorkomen of anticiperen op een rechtszaak, oordeelt het HvJ EU dat dit recht niet wordt geschonden door dit verbod.⁷⁷

In eerdere edities schreven wij over de modernisering van de Sanctiewet 1977.⁷⁸ Op 22 november 2024 heeft de minister van Buitenlandse Zaken een brief aan de Tweede Kamer gestuurd met updates over de sanctienaleving.⁷⁹ Hierin wordt ingegaan op de nationale naleving, de Nederlandse inzet op verdere Europese samenwer-

74 ‘NBA past Alert 45 aan na nieuwe EU-regelgeving’, Nba.nl 25 juli 2024.

75 ‘Transacties na verdenking overtredingen Sanctiewet’, OM.nl 23 september 2024.

76 HvJ EU 2 oktober 2024, T-797/22, ECLI:EU:T:2024:670 (*Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles e.a./Raad*); HvJ EU 2 oktober 2024, T-798/22, ECLI:EU:T:2024:671 (*Ordre des avocats à la cour de Paris en Couturier/Raad*) en HvJ EU 2 oktober 2024, T-828/22, ECLI:EU:T:2024:672 (*ACE/Raad*).

77 HvJ EU 2 oktober 2024, T-797/22, ECLI:EU:T:2024:670 (*Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles e.a./Raad*); HvJ EU 2 oktober 2024, T-798/22, ECLI:EU:T:2024:671 (*Ordre des avocats à la cour de Paris en Couturier/Raad*) en HvJ EU 2 oktober 2024, T-828/22, ECLI:EU:T:2024:672 (*ACE/Raad*).

78 B. van der Vorm (red.), ‘Kroniek ondernemingsstrafrecht. Eerste helft 2024’, *TBS&H* 2024, p. 204 en B. van der Vorm (red.), ‘Kroniek ondernemingsstrafrecht. Tweede helft 2023’, *TBS&H* 2024, p. 62.

79 ‘Kamerbrief sanctienaleving 22 november 2024’, Rijksoverheid.nl 22 november 2024.

king en de modernisering van het Nederlandse sanctiestelsel (Sanctiewet). Tot slot heeft het wetsvoorstel Internationale sanctiemaatregelen, ter vervanging van de Sanctiewet 1977, tot augustus ter internetconsultatie voorgelegd. Het doel is om het voorstel medio 2025 aan de Tweede Kamer te presenteren.⁸⁰

Ontneming

De eerste uitspraak die wij omtrent ontneming noemen, is een arrest van 5 november 2024 van de Hoge Raad.⁸¹ In deze zaak overwoog de Hoge Raad dat de enkele omstandigheid dat een officier van justitie heeft verzuimd om tijdig een voornemen tot indienen van een ontnemingsvordering kenbaar te maken op zichzelf niet toereikend is om bij betrokkene het gerechtvaardigde vertrouwen te wekken dat een ontnemingsvordering achterwege zal blijven. Dit verzuim leidt dan ook niet tot niet-ontvankelijkheid van het OM, maar kan volgens de Hoge Raad wel de betalingsverplichting verminderen als het nadeel voor de betrokkene ernstig is.⁸²

De tweede uitspraak die wij in het kader van ontneming noemen, is een uitspraak van de rechtbank Oost-Brabant van 26 november 2024.⁸³ De veroordeelde heeft via verschillende constructies, waaronder via de aankoop van een groot aantal panden, grote sommen geld witwassen. Volgens de rechtbank kan niet al het geld uit de vastgoedportefeuille worden aangemerkt als vervolgpofij. De rechtbank overwoog dat niet kan worden uitgesloten of de veroordeelde met uitsluitend legaal geld en wel verstrekte hypotheeken in staat zou zijn geweest om een legale vastgoedportefeuille van een zekere omvang op te bouwen. De rechtbank schat dat 25% van de vastgoedportefeuille legaal is verkregen en 75% afkomstig is uit misdrijf. De rechtbank erkent dat dit een grove schatting is vanwege de hypothetische aard van de vergelijking. Daarnaast heeft de rechtbank geen rekening gehouden met eerder verbeurdverklarde panden, omdat het strafvonnis nog niet definitief is. Zodra dit het geval is, kan de veroordeelde een verzoek indienen volgens artikel 6:6:26 lid 1 Wetboek van Strafvordering (Sv). De veroordeelde moet € 37.113.003,08 terugbetalen aan de Staat.

Procesafspraken

Allereerst wijzen wij graag op het redactioneel van Joyce Boonstra over procesafspraken in het financieel-economisch strafrecht. In dit onderdeel van de kroniek bespreken wij bijzondere procesafspraken uit de tweede helft van 2024.

In de vorige editie van deze kroniek schreven wij over een witwasonderzoek naar een familie die werd verdacht van ondergronds bankieren van meer dan € 95

miljoen in contanten, bitcoins en andere cryptovaluta.⁸⁴ De rechtbank Amsterdam heeft op 2 juli 2024 uitspraak gedaan. Vier van de zeven betrokken familieleden hebben procesafspraken gemaakt. De gemaakte procesafspraken zijn door de rechtbank gevolgd.⁸⁵ De hoofdverdachte is veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf.

Uit een vonnis van 12 juli 2024 van de rechtbank Amsterdam blijkt dat na eerdere afwijzing van de procesafspraken door de rechtbank,⁸⁶ dezelfde procesafspraken later opnieuw zijn voorgelegd aan een andere samenstelling van rechters bij dezelfde rechtbank en de afspraken ten aanzien van de strafmaat wel zijn gevolgd.⁸⁷ De rechtbank kon zich eerder niet vinden in de geëiste straf en de gemaakte afspraken omtrent beslag. Destijds is besloten de behandeling van de zaak aan te houden, waarbij is bepaald dat de volgende behandeling door een andere samenstelling van rechters zou worden gedaan.⁸⁸

Verder wijzen wij op een strafzaak waarin de rechtbank Rotterdam op 17 september 2024 uitspraak deed.⁸⁹ De rechtbank heeft verdachte veroordeeld voor het witwassen van € 890.000 via een thuiszorgbedrijf. De rechtbank heeft de gemaakte procesafspraken tussen verdachte en het OM gevolgd en heeft verdachte veroordeeld tot achttien maanden gevangenisstraf. In de procesafspraken is de bijzondere voorwaarde opgenomen dat de verdachte in de periode van drie jaar na het onherroepelijk worden van het strafvonnis, alle medewerking verleent aan alle (ten minste twee) onaangekondigde controles van toezichthouders in het zorgdomein en van de Belastingdienst.

In een arrest van 8 oktober 2024 boog de Hoge Raad zich onder andere over de vraag of het hof Arnhem-Leeuwarden gehouden was zich aan te sluiten bij overeengekomen procesafspraken.⁹⁰ Het hof had de gemaakte procesafspraken afgewezen omdat de vorderingen van benadeelde partijen niet werden behandeld, hetgeen volgens het hof zou leiden tot een gebrek aan efficiëntie voor de slachtoffers.⁹¹ Daarnaast vond het hof de voorgestelde straffen niet passend. De Hoge Raad liet dit oordeel, gelet op de zelfstandige verantwoordelijkheid van de rechter, in stand.

Verder wijzen wij op een uitspraak van het hof Amsterdam van 25 oktober 2024.⁹² De advocaat-generaal had de

80 Ibid., p. 3.

81 HR 5 november 2024, ECLI:NL:HR:2024:1572, NJB 2024/2396.

82 Vlg. HR 1 december 2020, ECLI:NL:HR:2020:1889, NJ 2021/169, m.nt. N. Jörg.

83 Rb. Oost-Brabant 26 november 2024, ECLI:NL:RBOBR:2024:5660.

84 B. van der Vorm (red.), 'Kroniek ondernemingsstrafrecht. Eerste helft 2024', TBS&H 2024, p. 205.

85 Rb. Amsterdam 2 juli 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:3863; Rb. Amsterdam 2 juli 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:3894; Rb. Amsterdam 2 juli 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:3897; Rb. Amsterdam 2 juli 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:3917.

86 Rb. Amsterdam 2 april 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:2723.

87 Rb. Amsterdam 12 juli 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:4179.

88 Ibid.

89 Rb. Rotterdam 17 september 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:9184.

90 HR 8 oktober 2024, ECLI:NL:HR:2024:1361, NJ 2024/359, m.nt. W.H. Vellinga.

91 Hof Arnhem-Leeuwarden 1 april 2022, ECLI:NL:GHARL:2022:2523.

92 Hof Amsterdam 25 oktober 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:2975.

conceptprocesafspraken én gerelateerde mailcorrespondentie zonder toestemming van de verdediging aan het hof overgelegd. De verdediging heeft een preliminair verweer gevoerd tot niet-ontvankelijkheid van het OM. Het hof heeft vastgesteld dat beginselen van een behoorlijke strafrechtspleging zijn geschonden. Voorts oordeelde het hof dat het sanctie-instrumentarium van artikel 359a Sv zich niet leent voor toepassing ervan nu geen sprake is van *'beperkingen in de verdediging ten aanzien van een vormverzuim dat in een eerder stadium in enig vooronderzoek is begaan'*.⁹³ Volgens het hof bestaat geen grond om te oordelen dat een eerlijk proces niet meer tot de mogelijkheden behoort. Het OM is ontvankelijk in de vervolging.

Ook noemen wij een uitspraak van de rechtbank Zeeland-West-Brabant van 9 december 2024 waarin de officier van justitie heeft gevorderd het OM in de verdere vervolging niet-ontvankelijk te verklaren.⁹⁴ De rechtbank ging daarin mee omdat het OM en de verdediging in november 2022 een buitengerechtelijke overeenkomst sloten, terwijl deze zaak al onder de rechter was. Verdachte kreeg een strafbeschikking met een boete van € 20.000 en daarin de verplichting tot ontmanteling van de rechtspersoonstructuur. Daarnaast is getransigeerd voor het opzettelijk en onjuist doen van belastingaangifte. De verdachte heeft aan alle voorwaarden van deze overeenkomst voldaan. De officier van justitie en de verdediging kozen niet voor procesafspraken omdat de onderhandelingen al in een definitieve fase van afronding waren gekomen voordat de Hoge Raad oordeelde over de toelaatbaarheid van procesafspraken en bijbehorende condities. Gezien de uitzonderlijke omstandigheden, ontbreekt het strafvorderlijk belang bij voortzetting van de vervolging volgens de rechtbank. De rechtbank benadrukt dat deze werkwijze niet herhaald moet worden zonder wettelijke basis en dat procesafspraken de juiste weg zijn.⁹⁵

Tot slot wijzen wij op wetgevingsadvies van de Raad voor de rechtspraak (hierna: Raad) op het wetsvoorstel Eerste aanvullingswet nieuw Wetboek van Strafvordering, over onder andere het codificeren van procesafspraken in de wet.⁹⁶ Volgens de Raad is het nog te vroeg om procesafspraken in de wet vast te leggen. Door nu al een wettelijke regeling te formuleren en het wetgevingsproces te starten, wordt het volgens de Raad lastiger de komende jaren optimaal te gebruiken voor de noodzakelijke verdere rechtsontwikkeling.⁹⁷

Hoge transacties en strafbeschikkingen

Het OM maakte op 27 juli 2024 bekend dat het een schikking heeft getroffen met Prestige Perfumes B.V. (hierna: Prestige Perfumes) omdat via bankrekeningen

van het bedrijf bijna € 40 miljoen is witgewassen.⁹⁸ Het betreft voornamelijk zogenoemde betalingen door derden, waarbij bestellingen werden betaald door andere partijen dan met wie daadwerkelijk zaken werd gedaan. De parfumgroothandel wist niet dat hierbij crimineel geld was betrokken. Deze schikking omvat twee onderdelen: een geldboete van € 199.000 en een interview met een landelijk dagblad naar keuze. Op 24 juli 2024 is in Het Financieel Dagblad (FD) een interview gepubliceerd met de CFO van Prestige Perfumes.⁹⁹ Volgens de CFO is dit interview niet bedoeld als boetedoening, maar om andere ondernemers te waarschuwen voor deze constructie, die een vorm van *'trade based money laundering'* is.

Verder maakte het OM op 17 december 2024 bekend dat het aan BAM International B.V. (hierna: BAM International) een strafbeschikking van € 30.000 heeft opgelegd voor valsheid in geschrifte bij een project in Afrika in verband met een fiscaal geschil met de lokale belastingautoriteiten.¹⁰⁰ BAM International heeft zelf betaalde steekpenningen onderzocht en bij het OM gemeld. Deze opgelegde strafbeschikking is volgens het OM conform de nieuwe Aanwijzing zelfmelding, medewerking en zelfonderzoek, die per 1 januari 2025 in werking treedt. Verder berichtte het OM dat er onvoldoende bewijs is in een strafrechtelijk onderzoek naar ambtelijke omkoping en valsheid in geschrifte door BAM International bij andere projecten in Afrika. Om die reden seponert het OM deze strafzaak.

Milieustrafrecht

Verzorgd door mr. dr. I. Koopmans

Recente ontwikkelingen

In de vorige editie van deze kroniek ben ik al ingegaan op de nieuwe richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 11 april 2024 inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht.¹⁰¹ Deze richtlijn dient voor 21 mei 2026 te zijn omgezet in ons nationale recht. De richtlijn vervangt zoals reeds eerder aangegeven de bestaande Richtlijn 2008/99/EG inzake de bescherming van het milieu door middel van strafrecht. Op grond van deze richtlijn waren de lidstaten van de EU reeds verplicht om de meest ernstige milieudelicten in het nationale recht strafbaar te stellen. Het toenevende belang van milieubescherming en het tegengaan van klimaatverandering, alsook de evaluatie van de

93 Vlg. HR 1 december 2020, ECLI:NL:HR:2020:1889, r.o. 3.4.2.

94 Rb. Zeeland-West-Brabant 9 december 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:8391.

95 Ibid.

96 'Advies Eerste Aanvullingswet Sv', rechtspraak.nl 29 oktober 2024.

97 Ibid., p. 3.

98 'Groothandel in parfums en cosmetica schikt met OM voor 199.000 euro vanwege witwassen', OM.nl 24 juli 2024.

99 'Hoe een parfumhandelaar onderdeel werd van een crimineel witwasnetwerk', FD.nl 24 juli 2024.

100 'Strafbeschikking en sepot in onderzoek naar BAM International B.V.', OM.nl 17 december 2024.

101 Richtlijn (EU) 2024/1203 van het Europees Parlement en de Raad van 11 april 2024 inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht en tot vervanging van de Richtlijnen 2008/99/EG en 2009/123/EG, PbeU 2024/1203.

eerdergenoemde Richtlijn 2008/99 hebben geleid tot de nieuwe richtlijn. Daarbij wordt gewezen op het feit dat milieucriminaliteit de laatste jaren is uitgegroeid tot de op drie na grootste criminaliteitsvorm ter wereld en dat deze in omvang blijft toenemen.¹⁰² Daarnaast wijst de Europese Commissie erop dat het succes van de Europese Green Deal in hoge mate afhangt van regelgeving inzake het terugdringen van verontreiniging, beheer van afvalstoffen en het behoud van biodiversiteit. Omdat milieucriminaliteit voor het behalen van deze doelstellingen een ernstige bedreiging vormt, werd een herziening van het bestaande Europese wettelijk kader voor de aanpak van milieucriminaliteit van belang geacht, die gestalte heeft gekregen in de nieuwe richtlijn.

Het belangrijkste onderdeel van de herziene Europese Richtlijn milieucriminaliteit is artikel 3. Daarin worden twintig milieudelicten opgesomd die in het nationale recht van de lidstaten strafbaar moeten worden gesteld. Dit betreft deels milieudelicten die al waren opgenomen in Richtlijn 2008/99 en deels nieuwe milieudelicten, zoals illegale recycling van schepen, illegale houthandel, de invoer van invasieve vreemde soorten, verboden handelingen ten aanzien van chemicaliën en het zonder vergunning uitvoeren van een project waarvoor een milieu-effectbeoordeling verplicht is.

De belangrijkste andere wijzigingen in de nieuwe richtlijn ten opzichte van Richtlijn 2008/99 zijn:

- Er worden minimale strafmaxima vastgesteld, zowel ten aanzien van gevangenisstraffen als ten aanzien van geldboetes die kunnen worden opgelegd aan rechtspersonen.
- In de richtlijn wordt gebruikgemaakt van dynamische wetgevingstechniek waardoor wijzigingen in sectorale Europese milieuwetgeving automatisch doorwerken in de nieuwe richtlijn voor de strafrechtelijke handhaving van milieucriminaliteit, zonder dat de richtlijn zelf steeds moet worden aangepast.
- Er zijn bepalingen toegevoegd met betrekking tot onder meer rechtsmacht, verjaringstermijnen, preventie en een nationale strategie voor de bestrijding van milieudelicten.

Met name de oproep tot zwaardere straffen mag in Nederland ter harte genomen worden. Immers, de straffen voor milieudelicten zijn, zoals al veelvuldig is geconstateerd, veel te licht en weinig effectief.¹⁰³

In het licht van het voorgaande is inmiddels een Implementatiewet herziene Europese richtlijn milieucriminaliteit ter consultatie aan verschillende gremia voorgelegd. Als we kijken naar deze voorstellen dan valt op dat de concept-memorie van toelichting begint met de opmerking dat de bestaande Nederlandse strafwetgeving

al grotendeels in lijn is met de richtlijn en dat ter implementatie kan worden volstaan met slechts een beperkt aantal aanscherpingen, aldus de wetgever.¹⁰⁴ Deze stelling vloeit voort uit een artikelsgewijze uitwerking van artikel 3 van de richtlijn waarbij aangegeven wordt waarom wel of geen nadere implementatiewetgeving vereist is. Na een vrij uitgebreide analyse van de in artikel 3 van de richtlijn voorgestelde strafbaarstellingen blijkt dat slechts op een aantal punten aanpassing vereist is. In de eerste plaats gaat het daarbij, aldus de wetgever, om de introductie van een nieuwe strafbaarstelling inhoudende het met opzet in de handel brengen van een product waarvan het grootschalig gebruik leidt tot normoverschrijdende emissies van schadelijke stoffen.

Daarnaast wordt de reikwijdte van verschillende misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht uitgebreid tot de situatie waarin de daarin opgenomen gedragingen, zoals het vervuilen van bodem, lucht of oppervlaktewater, rampzalige milieuschade tot gevolg kunnen hebben.

Om dit alles te bereiken worden allereerst in de Wet op de economische delicten (WED) twee wettelijke strafverzwaringgronden opgenomen, te weten:

- voor gevallen waarin ernstige (milieu)delicten de dood van een persoon tot gevolg hebben; en
- voor de situatie waarin sprake is van rampzalige milieuschade.

Tegelijk wordt voorgesteld om het strafmaximum van dood door schuld in de vorm van roekeloosheid (artikel 307 lid 2 Sr) aan te scherpen van vier naar vijf jaar.

Daarnaast worden ook de bestaande artikelen 173a en 173b Sr gewijzigd. Zo wordt in de aanhef het woord 'of energie' toegevoegd. Tevens wordt een nieuw subonderdeel aan de reeds bestaande subonderdelen toegevoegd, te weten: 'met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren of een geldboete van de vijfde categorie, indien daarvan aanzienlijke schade aan de kwaliteit van de bodem, de lucht of het oppervlaktewater dan wel aanzienlijke schade aan een ecosysteem, dieren of planten te duchten is'. Hiermee wordt het tot nu toe geldende volledig antropocentrische karakter van de beide bepalingen verlaten, hetgeen een principiële wijziging vormt ten opzichte van het bestaande milieustrafrecht. Een wijziging overigens die al geruime tijd bepleit wordt.¹⁰⁵

104 Zie M.G. Faure & S. Lopik, 'EU-wet Milieucriminaliteit vraagt om herijking van milieustrafrecht', *NJB* 2024, p. 1636 die al wezen op het gevaar dat de Nederlandse overheid de richtlijn zal implementeren door simpelweg nog meer strafbaarstellingen aan het milieustrafrecht toe te voegen. Zij pleiten juist voor een ingrijpende aanscherping van het bestaande milieustrafrecht, omdat dit rechtsgebied al zo vaak is aangedouwd als een ondoordachte chaos. Het toevoegen van nog meer delicten zou ten koste gaan van de begrijpelijkheid en effectiviteit, aldus de auteurs.

105 Zie I.M. Koopmans, *Strafbaarstelling van milieuverontreiniging* (diss. Tilburg), Arnhem: Gouda Quint 1996; M.G. Faure, Th.A. De Roos & M.J.C. Visser, *Herziening van het commune milieustrafrecht*, Deventer: Gouda Quint 2001 en I.M. Koopmans, 'De strafbaarstelling van milieuverontreiniging in Nederland', in: M.J.C. Visser & A. De Lange (red.), *Milieustrafrecht. Onderzoek en aanbevelingen voor theorie en praktijk*, Den Haag: Boom juridische uitgeverij 2007, p. 63-88.

102 Voorstel voor een Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende natuurherstel, COM (2022) 304 final.

103 Zie onder meer Algemene Rekenkamer, *Handhaven in het duister. De aanpak van milieucriminaliteit en -overtredingen (deel 2)*, Den Haag 2021 en M. Kluin e.a., *Toezicht, regelovertreding en handhaving in aanloop naar ongevallen bij Brzo-bedrijven*, Den Haag: Boom criminologie 2021.

Daarnaast worden twee nieuwe artikelen, 173c en 173d Sr ingevoegd. Deze artikelen hebben betrekking op het opzettelijk, dan wel aan schuld te wijten in de handel brengen van een product, waarvan het grootschalig gebruik leidt tot normoverschrijdende emissies van schadelijke stoffen.

Interessant is dat gelet op het bepaalde in artikel 3 lid 1 Richtlijn milieucriminaliteit gesteld wordt dat voor strafbaarheid vereist blijft dat een gedraging wederrechtelijk is. Van wederrechtelijkheid is sprake als de gedraging in strijd is met voorschriften uit het Europese milieurecht dan wel een nationaal wettelijk voorschrift of een besluit van een bevoegde autoriteit van een lidstaat waarmee uitvoering wordt gegeven aan zo'n wettelijk voorschrift, aldus de (concept-)MvT. De belangrijkste verandering op dit punt is echter dat bedrijven zich niet langer kunnen verschuilen achter hun vergunning of ontheffing als die vergunning of ontheffing op frauduleuze wijze is verkregen door middel van corruptie, afpersing of dwang. Het komt erop neer dat de Europese wetgever aangeeft dat het beschikken over een vergunning of ontheffing geen vrijbrief is om (bedrijfs)activiteiten uit te voeren die (evident) in strijd zijn met het Europese milieurecht. Dit geldt ook als een bedrijf activiteiten ontplooit die op grond van een verouderde vergunning weliswaar zijn toegestaan, maar welke activiteiten naar de huidige maatstaven 'duidelijk en aanzienlijk' strijdig zijn met onderliggende materiële milieuwetgeving. Dit moet dan voor de vergunninghouder wel zonder meer kenbaar zijn. In dat verband is ook de relatie met de nieuwe zorgplichten die met de inwerkingtreding van de Omgevingswet hun intrede hebben gedaan van belang. Immers, deze zorgplichten blijven ook van toepassing als voor de betreffende activiteit een vergunning is verleend of algemene regels gelden, hetgeen betekent dat een betrokkene in voorkomende gevallen niet alleen acht moet slaan op de aan de vergunning verbonden voorschriften, maar ook in lijn moet handelen met de relevante zorgplichten. Derhalve kan er mogelijk strafrechtelijke aansprakelijkheid ontstaan als er gehandeld wordt in overeenstemming met een verleende vergunning, maar er toch grote milieuschade optreedt. Als duidelijk wordt dat in strijd is gehandeld met een relevante zorgplicht kan dat handelen in voorkomende gevallen worden aangemerkt als wederrechtelijk.

Daarnaast legt dit uitgangspunt een grote verantwoordelijkheid bij de overheid om vergunningen en ontheffingen tijdig te actualiseren.¹⁰⁶ Dit laatste is vooral interessant in het licht van de rol van overheidsinstanties bij met name de handhaving van overtredingen van milieuregels. Immers, in 2020 stelde de Commissie Van Aartsen nog vast dat in Nederland veel milieuschade

¹⁰⁶ In overweging 10 van de richtlijn is immers uitdrukkelijk bepaald dat nu de verantwoordelijkheid voor het actualiseren van vergunningen doorgaans primair bij overheidsinstanties ligt, de plicht om te waarborgen dat machtigingen (lees vergunningen) wettig zijn, niet wordt verschoven van bevoegde autoriteit naar marktdeelnemers.

ontstaat door een gebrekkige of zelfs afwezige controle op de naleving van milieuregelgeving.¹⁰⁷ Het is dus van het grootste belang dat de aanbevelingen van de Commissie op dit punt zeer ter harte worden genomen en het bestuurlijk toezicht verstevigd wordt.

Er kan over de voorstellen natuurlijk van alles gezegd worden, maar het voert te ver om hierop uitgebreid in te gaan in een kroniek. Een paar kleine puntjes die echt opvallen bij lezing van het wetsvoorstel verdienen op deze plek echter wel aandacht.

Wat allereerst opvalt is dat de MvT niet overal dezelfde omschrijving van de milieugevolgen hanteert in haar toelichting. Dat komt ook doordat in de richtlijn verschillende bewoordingen gebruikt worden. Zo wordt in artikel 3 lid 3 van de richtlijn gesproken van 'wijdverbreide en aanzienlijke schade die onomkeerbaar of langdurig is'. Artikel 3 lid 2 onder a van de richtlijn spreekt daarentegen van 'aanzienlijke schade'.

Voor wat betreft de ter implementatie voorgestelde bepalingen in het Sr wordt in de MvT steeds gesproken over 'te duchten aanzienlijke schade aan de kwaliteit van de bodem, de lucht of het oppervlaktewater, dan wel aanzienlijke schade aan een ecosysteem, dieren of planten'. In de aanpassing van artikel 6 lid 1 onder 2° WED hanteert de MvT echter de zinsnede 'de vernietiging van een ecosysteem van aanzienlijke omvang, een milieumaatregel of een beschermde habitat, of wijdverbreide en aanzienlijke schade die onomkeerbaar of langdurig is aan een ecosysteem van aanzienlijker omvang, een milieumaatregel, een beschermde habitat of aandoe kwaliteit van bodem, de lucht of het oppervlaktewater'. Dit verschil wordt nergens nader toegelicht en bovendien hanteert de MvT de bewoordingen van artikel 3 lid 2 en 3 onder a van de richtlijn ten aanzien van het Sr door elkaar. Dit is niet alleen verwarrend, het veronderstelt ook dat begrippen als 'aanzienlijk' en 'rampzalig' hetzelfde betekenen. Lezing van de richtlijn geeft echter aan dat dit niet het geval is en ook in het spraakgebruik hebben de termen een verschillende betekenis.

Een ander gevolg van het verschil tussen de gekozen bewoordingen zit in het feit dat het voor wat betreft de milieugevolgen in het Sr voldoende is dat zij te duchten zijn, terwijl deze gevolgen zich in de WED daadwerkelijk moeten hebben voltrokken. In dit verband is het opmerkelijk dat er een verschil wordt gemaakt in strafbedreiging tussen de strafbaarstellingen in het Sr en die in de WED. De opzetdelicten in het Sr, artikel 161quater, 173a en 173c kennen namelijk in het voorstel een strafbedreiging van respectievelijk tien, negen en acht jaar, terwijl de maximale strafbedreiging in de WED na verhoging acht jaar wordt. Niet alleen is het niet duidelijk waarom er in het Sr een verschil in strafbedreiging gemaakt wordt, terwijl het steeds om dezelfde gevolgen gaat, veel opmerkelijker is dat de strafbedreiging in de WED lager

¹⁰⁷ Zie ook recent M.G. Faure & S. Lopik, 'EU-wet Milieucriminaliteit vraagt om herijking van milieustrafrecht', *NJB* 2024, p. 1636 e.v.

is dan in het Sr, terwijl in het geval van de WED voor strafbaarheid de ernstige milieugevolgen daadwerkelijk ingetreden dienen te zijn, terwijl in het Sr de dreiging ermee volstaat voor strafbaarheid. Vanuit dat oogpunt had het meer voor de hand gelegen om de straffen in de WED aanzienlijk hoger te maken dan in het Sr. De gesignaleerde verschillen zijn derhalve niet zonder meer begrijpelijk en vragen om een nadere verduidelijking.

Verder valt op dat de MvT ‘grove nalatigheid’ en ‘roekeloosheid’ gelijkstelt. De vraag is of dat terecht is, nu we alleen het begrip ‘schuld’ kennen in het Nederlandse strafrecht en ‘grove schuld’ in beginsel de ondergrens is voor het vaststellen van strafrechtelijke schuld. In hoeverre ‘grove schuld’ en ‘grove nalatigheid’ vergelijkbaar zijn en hetzelfde betekenen valt te betwijfelen. ‘Roekeloosheid’ veronderstelt in ieder geval een zwaardere graad van schuld, maar of dit dan weer hetzelfde is als ‘grove nalatigheid’ is de vraag. Ook dit vraagt om een nadere toelichting, zeker gezien het feit dat het begrip ‘schuld’ in de WED niet voorkomt en een niet-opzettelijke gedraging daar wel een verwijtbare, strafbare overtreding oplevert.

Zoals gezegd valt er nog wel meer op te merken over het voorstel. Maar alles overziend lijkt het er, kort gezegd, inderdaad op dat de wetgever volstaat met het toevoegen van nog meer strafbaarstellingen aan het milieustrafrecht. De vraag is of dat zo verkeerd is en inderdaad ten koste gaat van de begrijpelijkheid en effectiviteit, zoals Faure en Lopik stellen. Persoonlijk denk ik dat we al een forse aanscherping van het milieustrafrecht hebben gekregen met de Omgevingswet, waarbij er nieuwe mogelijkheden zijn gecreëerd om ook op te treden tegen vormen van milieucriminaliteit waarin dat nu nog niet of onvoldoende mogelijk is en de implementatie van de onderhavige richtlijn lijkt daarbij nog wat puntjes op de i te zetten.¹⁰⁸

Rechtspraak

Dan nog wat aandacht voor een enkele opmerkelijke uitspraak van één of meerdere van onze rechtscolleges.

Zoals te verwachten zijn er diverse uitspraken die betrekking hebben op de vraag of er met de inwerkingtreding van de Omgevingswet sprake is van gewijzigd inzicht van de wetgever ten aanzien van verschillende strafbaarstellingen. Die lopen tot nu toe op niets uit. In een zaak bij het hof Amsterdam van 24 mei 2024¹⁰⁹ heeft de verdachte 2268 kilogram Carkovlees (zeeslakkenvlees) en 2800 kilogram vlees van de groene leguaan illegaal ingevoerd in Nederland vanuit Curaçao. Het gaat voor wat betreft de zeeslakken om een soort die nog niet bedreigd is en om te voorkomen dat deze bedreigd wordt, dient de handel in deze soorten streng gecontro-

leerd te worden. Voor wat betreft de groene leguaan gaat het om een ernstig bedreigde diersoort. Ten tijde van het plegen van het delict was dit strafbaar gesteld in artikel 3.37 lid 1 Wet natuurbescherming jo. artikel 3.14 Regeling natuurbescherming jo. artikel 4 van de Basisverordening (EG) 338/97 en artikel 1a, 2 en 6 WED. Sinds 1 januari 2024 is dit opgenomen in de nieuwe Omgevingswet en strafbaar op grond van artikel 4.3 lid 2, aanhef en onder a Omgevingswet en artikel 11.93 Besluit activiteiten leefomgeving. Derhalve is er geen sprake van een gewijzigd inzicht van de wetgever. Ook wordt er nog een beroep gedaan op afwezigheid van alle schuld, maar daar maakt het hof in lijn met vaste jurisprudentie korte metten mee. Datzelfde geldt voor het beroep op OVAR vanwege de (beperkte) verstandelijke vermogens van verdachte. Hij was immers wel slim genoeg om het vlees te kopen, te verpakken en te laten vervoeren per vliegtuig. Uiteindelijk legt het hof wel een geheel voorwaardelijke boete op, daar waar die in eerste aanleg nog onvoorwaardelijk was, hetgeen annotator Pieters in *JM* doet verzuchten dat dit arrest wederom demonstreert dat het doden van dieren en de nadelige gevolgen daarvan voor de natuur blijkbaar minder belangrijk zijn dan de persoon van verdachte en eventueel tijdsverloop.¹¹⁰ Ook bevestigt deze uitspraak maar weer eens dat de straffen voor dit soort criminaliteit veel te licht zijn en weinig effectief.

In de zaak bij het hof Den Haag van 22 oktober 2024¹¹¹ ging het om een verdachte die staalslakken, een afvalproduct uit de staalindustrie, had gebruikt om haar perceel bouwgrond op te hogen. Het bedrijf van verdachte had echter geen ervaring met staalslakken en heeft in samenspraak met de DCMR-milieudienst Rijnmond een plan van aanpak opgesteld voor het opslaan en toepassen van de naar haar terrein overgebrachte staalslakken, hetgeen is gecommuniceerd met het Waterschap Hollandse Delta. De in dat plan opgenomen maatregelen zijn door verdachte uitgevoerd. Zo zijn de staalslakken afgedekt met folie en heeft verdachte steeds gehandeld als zich problemen of onvoorziene calamiteiten voordeden. De gedragingen van verdachte waren er voortdurend op gericht om de staalslakken adequaat af te dekken en eventuele milieuschade te voorkomen. Het feit dat dit in casu niet is gelukt zegt vooral iets over de ingewikkeldheid van de toepassing van staalslakken als bouwstof (die wellicht heroverwogen zou moeten worden). Tegelijk rijst ook de vraag waarom verdachte voor deze zaak is vervolgd voor nota bene opzettelijk handelen. Immers, hoeveel zorgvuldigheid kun je van een burger verwachten? En bovendien is er gehandeld in samenspraak en overleg met de bevoegde overheden in casu de DCMR en het Waterschap. Daartegenover geldt dat als een bedrijf bewust staalslakken gebruikt en toepast, zo'n bedrijf weloverwogen het risico neemt dat de

108 Zie M.J. Hovestad & I.M. Koopmans, ‘Strafrechtelijke handhaving van de zorgplichten in de Omgevingswet in het licht van de recente ontwikkelingen omtrent ecocide en de Richtlijn milieucriminaliteit’, *TBS&H* 2024, p. 121-128.

109 Hof Amsterdam 24 mei 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1470, *JM* 2024/103, m.nt. S. Pieters.

110 Hof Amsterdam 24 mei 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1470, *JM* 2024/103, m.nt. S. Pieters.

111 Hof Den Haag 22 oktober 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:1920, *JM* 2024/143, m.nt. S. Pieters.

toepassing van het afval tot milieuschade kan leiden. Het hof kiest voor de eerste benadering en spreekt vrij van het tenlastegelegde opzet. In het licht van de voorgaande uiteenzetting over de implementatie van de Richtlijn milieucriminaliteit is het interessant om eens na te gaan of bovenstaande gedraging na implementatie wel strafbaar geweest zou zijn in de opzetvariant. Immers, er is te allen tijde de zorgplicht om milieuschade te voorkomen en dat is in casu niet gebeurd. Wellicht geldt in dat licht dan toch ‘bezint eer ge begint’ met staatslakken.

Corruptie

Verzorgd door mr. J. Boonstra-Verhaert

Uit Den Haag

Om te beginnen met goed nieuws uit Den Haag: het kabinet gaat fors investeren in de aanpak van corruptie.¹¹² Het ministerie van Justitie en Veiligheid stelt vanaf 2025 structureel € 5 miljoen beschikbaar voor de aanpak van corruptie, waarvan een deel bestemd is voor de Rijksrecherche. De opsporingscapaciteit en expertise van de Rijksrecherche worden versterkt en er wordt geïnvesteerd in de aanschaf van geavanceerde IT-tools, dataverwerkingsvoorzieningen en aanvullende opleidingen. Deze investeringen zijn gericht op een effectievere aanpak van corruptie en het waarborgen van de integriteit van de overheid.

Hoe staat het eigenlijk met de aanpak van financieel-economische criminaliteit in zijn algemeenheid? Die vraag werd dit najaar gesteld aan en beantwoord door de minister van Justitie en Veiligheid. Op 18 november jl. is antwoord gegeven¹¹³ op de vragen van het Kamerlid Van Nispen (SP) over het bericht dat de aanpak van witteboordencriminaliteit faalt en is verslechterd de afgelopen jaren. Is de minister het eens met die berichtgeving? Nee:

- Uit de Fraudemonitor blijkt dat het aantal bij het OM aangeleverde zaken van horizontale fraude in 2021 en 2022 is gestegen ten opzichte van eerdere jaren. Kijken we terug naar de Fraudemonitor over 2015, dan is er bijna sprake van een verdubbeling. Nagenoeg alle cijfers (ook het aantal vrijspraken én het aantal strafopleggingen) laten in absolute aantallen toenames zien.
- Daarbij werden er in 2021 en 2022 meer zaken afgedaan dan dat er instroomden in die jaren.
- Het aantal OM-strafbeschikkingen is wel iets toegenomen ten opzichte van eerdere jaren. Bij horizontale fraudezaken lag het onvoorwaardelijke sepotpercentage in 2021 en 2022 op respectievelijk 45 en 40. Dit was in 2019 en 2020 respectievelijk 38% en 44%.

112 'Kabinet investeert in de strijd tegen corruptie', Rijksoverheid.nl 9 december 2024.

113 *Aanhangsel Handelingen II* 2024/25, nr. 567.

Daarnaast hebben vormen van financieel-economische criminaliteit zijn voortdurende aandacht:

‘Het intensiveren van de aanpak van corruptie en het intensiveren van de anti-witwasaanpak zijn als speerpunten in het regeerprogramma opgenomen. Om zowel ambtelijke als niet-ambtelijke corruptie te bestrijden, komt er een rijksbreed anti-corruptiebeleid in samenhang met het integriteitsbeleid. Daarnaast wordt via bijvoorbeeld het anti-omkopenverdrag van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en de in ontwikkeling zijnde EU Anti-Corruptierichtlijn ook in internationaal verband gewerkt aan de aanpak van (grensoverschrijdende) corruptie.’

Aanwijzing zelfmelden, medewerking en zelfonderzoek

Dan een unicum voor Nederland: op 22 november 2024 is de lang verwachte Aanwijzing zelfmelden, medewerking en zelfonderzoek¹¹⁴ van het OM gepubliceerd. Deze aanwijzing is per 1 januari 2025 in werking getreden en schetst de kaders en voorwaarden voor zelfmelden van en medewerking aan een strafrechtelijk onderzoek naar (signalen van) mogelijke strafbare feiten gepleegd binnen de sfeer van een rechtspersoon.

Al lang is er de roep vanuit de praktijk voor duidelijkheid over wat er kan worden verwacht bij het zelfmelden door bedrijven van mogelijke strafbare feiten en het verlenen van medewerking aan daaropvolgend onderzoek door de autoriteiten. De afgelopen jaren heeft het OM meerdere grote zaken buitengerechtelijk afgedaan middels een hoge transactie, denk aan SBM Offshore, Ballast Nedam, Telia en Vimpelcom. Deze en andere transacties hebben bij onder andere advocaten, wetenschappers, maar ook het bedrijfsleven geleid tot een roep om meer transparantie over de totstandkoming van deze typen transacties. Hoewel de publicaties (persberichten, feitenrelazen) van het OM betreffende deze transacties wel enig inzicht geven in de elementen die in strafverhogende of strafverlagende zin bepalend zijn geweest voor het vaststellen van de hoogte van de boetecomponent, blijft de weging van deze factoren voor de buitenwereld vooralsnog een ‘black box’.

Het OM is dan ook de afgelopen jaren in diverse wetenschappelijke artikelen en opiniestukken – waaronder in ons tijdschrift – opgeroepen om richtlijnen te ontwikkelen betreffende de kaders voor (onder meer) zelfmelding en medewerking.

Een eerste stap richting een begin van duidelijkheid kwam in 2021 met de schikking die het OM trof met (dochterbedrijven van) SHV.¹¹⁵ In de geldboete voor omkopen en valsheid in geschrifte gepleegd door Econosto Mideast, Econosto en ERIKS is een kor-

114 Aanwijzing zelfmelden, medewerking en zelfonderzoek, *Stcr.* 2024, 38504.

115 'SHV komt transactie overeen met OM: 25% korting op de boete voor zelfmelden plus 25% korting voor meewerken aan onderzoek', *Bijzonderstrafrecht.nl* 28 april 2021.

ting van 25% verdisconteerd vanwege de zelfmelding van de feiten bij het OM. De bedrijven hebben ten aanzien van alle onderzochte feiten volledige medewerking verleend aan het onderzoek. Om deze reden heeft het OM bij de vaststelling van de boetes een (aanvullende) korting verrekend van 25%. In die zaak werd benadrukt dat de toegepaste kortingen alleen golden voor zaken betreffende buitenlandse omkoping. Deze lijn is nu echter wel doorgetrokken in de recente aanwijzing.

De kern van de aanwijzing is dat een rechtspersoon die mogelijke strafbare feiten vrijwillig, volledig en tijdig meldt én volledig meewerkt aan een strafrechtelijk onderzoek naar die feiten in aanmerking kan komen voor een korting van in totaal maximaal 50% op de geldboete die het OM zonder die zelfmelding en/of medewerking zou eisen of opleggen voor die feiten. Als een rechtspersoon naar het oordeel van het OM vervolgbaar en strafbaar is en voldoet aan de voorwaarden voor zelfmelden en medewerking aan strafrechtelijk onderzoek in de zin van de aanwijzing, dan opteert het OM in beginsel voor een buitengerechtelijke afdoening of, indien het OM meent dat de betreffende zaak toch aan de rechter moet worden voorgelegd, voor procesafspraken.

BAM International

Hoewel voornoemde aanwijzing pas per 1 januari 2025 in werking is getreden, is hij al toegepast op een zaak waarin eind 2024 is gekomen tot buitengerechtelijke afdoening.

Op 17 december 2024 viel op de website van het OM¹¹⁶ te lezen dat het aan BAM International B.V. een strafbeschikking heeft opgelegd van € 30.000 voor valsheid in geschrifte bij een voltooid project in Afrika in verband met de afhandeling van een fiscaal geschil met de belastingautoriteiten aldaar. Het deel van de zaak dat ziet op omkoping is geseponneerd. BAM International heeft betaalde steekpenningen, in de vorm van faciliterende betalingen, zelf bij het OM gemeld en onderzocht. De door het OM opgelegde strafbeschikking is conform de Aanwijzing zelfmelding, medewerking en zelfonderzoek, aldus het OM.

In 2022 is een strafrechtelijk onderzoek door de FIOD naar ambtelijke omkoping en valsheid in geschrifte door BAM International gestart. Aanleiding was een melding van de FIU over verdachte transacties in de periode 2017-2019, met betrekking tot andere projecten in Afrika. Het OM concludeert dat het onderzoek onvoldoende bewijs heeft opgeleverd voor omkoping en valsheid in geschrifte. Om die reden seponneert het OM deze zaak tegen BAM International.

BAM International heeft, naar aanleiding van het strafrechtelijk onderzoek, zelf ook onderzoek gedaan in haar administratie. BAM International is daarbij gestuit op onregelmatige betalingen in verband met een fiscaal ge-

schil. BAM International heeft deze betalingen onderzocht en vervolgens gemeld aan het OM.

De FIOD heeft de bevindingen van BAM International onderzocht en vastgesteld dat deze betalingen zogenoemde faciliterende betalingen (*facility payments*) waren. Dit zijn geringe betalingen om ambtenaren aan te sporen verplichtingen na te komen.

Deze betalingen vonden plaats in een periode dat het beleid van het OM, conform het OESO-Modelverdrag, was om deze faciliterende betalingen te gedogen. Het OM vervolgde destijds niet voor dergelijke betalingen, zolang deze transparant in de administratie waren verwerkt. Dat was echter niet bij al deze betalingen het geval. Om die reden heeft het OM besloten BAM International een strafbeschikking op te leggen voor valsheid in geschrifte. Omdat BAM International mee heeft gewerkt met het strafrechtelijk onderzoek, de faciliterende betalingen zelf heeft gemeld en daar ook zelf onderzoek naar heeft gedaan, is de hoogte van deze opgelegde strafbeschikking conform de Aanwijzing zelfmelding, medewerking en zelfonderzoek die op 1 januari 2025 is ingegaan.

Niet-ambtelijke omkoping

In de kroniek van precies een jaar geleden maakte ik al melding van de aandacht voor niet-ambtelijke omkoping. Deze trend heeft zich sindsdien voortgezet. Meest tekenend zijn natuurlijk de opsporingsonderzoeken die lopen. Bij raadpleging van de website van de FIOD blijkt dat er in 2024 twee onderzoeken naar deze vorm van corruptie naar buiten zijn gebracht. In 2023 waren dat er drie. In 2022 was dat aantal nul.¹¹⁷

Een van de twee onderzoeken uit 2024 kwam in de tweede helft van het jaar naar buiten en verdient daarom vermelding in deze kroniek. De verdachte betreft een 60-jarige directeur die opgehoogde facturen zou hebben goedgekeurd van de bedrijven van de overige verdachten, waardoor de ex-werkgever van de verdachte zou zijn benadeeld. In ruil voor de goedkeuring van de facturen zou de verdachte diverse giften van de overige verdachten hebben ontvangen, waaronder kostbare sieraden en een duur paard.¹¹⁸

Ook in de rechtspraak komen relatief veel uitspraken voor over niet-ambtelijke omkoping. De meest in het oog springende is toch wel de zaak over het Google-datatcenter. Daarin werden vastgoedhandelaar (Stroink, eigenaar van TCN) en zijn vrouw vervolgd voor vermeende omkoping van een Amerikaanse Google-medewerker. Dit zou zijn gebeurd in (alweer) 2009. De omkoping zou hebben bestaan uit het beloven en daarna uitbetalen van steekpenningen (van bijna € 1,7 miljoen) in ruil voor het 'gedaan krijgen van zaken', zoals verlenging van het huurcontract van het datacenter en uitstel-

116 'Strafbeschikking en sepot in onderzoek naar BAM International B.V.', OM.nl 17 december 2024.

117 'Aanhoudingen in onderzoek naar niet-ambtelijke omkoping', FIOD.nl 2 september 2024.

118 'Aanhoudingen in onderzoek naar niet-ambtelijke omkoping', FIOD.nl 2 september 2024.

len van de verhuisdatum. Het onderzoek startte na informatie van de Amerikaanse DOJ uit hun onderzoek naar één van de grootste cocaïnehandelaren van Pennsylvania. In dat onderzoek was een computer in beslag genomen bij een medewerker van Google, die zijn rekening ter beschikking had gesteld aan de cocaïnehandelaar. De Google-medewerker pleitte in de VS schuldig aan één aanklacht voor samenzwering om de IRS te hinderen en te belemmeren in een Amerikaans strafrechtelijk onderzoek. Hij getuigde tegen de Nederlandse verdachten als onderdeel van een *plea bargain* in het Amerikaanse strafrechtelijk onderzoek. Een derde partij die optrad als tussenpersoon voor transacties en communicatie tussen de medewerker en de verdachten, pleitte ook schuldig en getuigde ook als onderdeel van een pleidooi.

De rechtbank Overijssel¹¹⁹ veroordeelde in 2018 beide verdachten voor valsheid, gewoontewitwassen en niet-ambtelijke omkoping tot taakstraffen en een voorwaardelijke gevangenisstraf. Overigens na niet mis te verstane eisen van het OM: tegen Stroink werd een gevangenisstraf geëist van 21 maanden. Belangrijk is dat het vonnis van de rechtbank sterk gebaseerd was op getuigenissen uit het Amerikaanse strafrechtelijk onderzoek die als onderdeel van de *plea bargain* waren gegeven door de Google-medewerker en de derde partij.

Hoewel hoger beroep toch altijd riskant is, loonde dat in dit geval wel voor beide verdachten. Het hof Arnhem-Leeuwarden kwam tot een volledige vrijspraak.¹²⁰ De zaak ging stuk op de verklaringen die waren afgelegd in het kader van de Amerikaanse *plea bargains*:

‘De verklaringen van Naam 1 en Naam 3 zijn echter afgelegd in het kader van een “plea bargain” met de Amerikaanse autoriteiten. Toen Naam 1 en Naam 3 hun verklaringen aflegden was het nog onduidelijk wat hun eigen straf zou worden, waardoor niet valt uit te sluiten en door het hof ook niet onaannemelijk wordt geacht dat zij in hun eigen voordeel hebben verklaard door de rol van verdachte en medeverdachte te vergroten. Deze verklaringen kunnen daarom naar het oordeel van het hof slechts met de nodige behoedzaamheid worden gebruikt en zijn slechts bruikbaar voor het bewijs voor zoverre zij door steunbewijs worden ondersteund.’

Internationale samenwerking

Allerlei vormen van internationale samenwerking lijken soms als paddenstoelen uit de grond te schieten, waarbij de vraag dan weleens opkomt wat men daarvan in de praktijk uiteindelijk terugziet. Neem bijvoorbeeld het Anti-Corruption Partnership Forum, dat is gericht op het verder verbeteren van de internationale samenwerking in de strijd tegen corruptie.¹²¹ De eerste bijeenkomst, gezamenlijk georganiseerd door de Europese

Commissie en het Bureau van de Verenigde Naties voor Drugs en Criminaliteit (UNODC), vond begin juli 2024 plaats. Het forum moet helpen de administratieve lasten voor landen die deelnemen aan de strijd tegen corruptie te verminderen, met name door de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de internationale organisaties die deze beoordelingen uitvoeren, te bevorderen. Dit klinkt wat mij betreft allemaal vrij vaag.

Vervolgens kwam in september 2023 het bericht dat de FIOD lid is geworden van het International Anti-Corruption Coordination Centre (IACCC) om de samenwerking in grote internationale corruptieonderzoeken te verbeteren. Deze organisatie werd officieel gelanceerd in juli 2017 en wordt gehost door de National Crime Agency in Londen. De financiering voor het IACCC wordt verzorgd door het Prosperity Fund van de Britse regering. Aangenaam verrast was ik in september 2024 toen ik deze naam zag terugkomen in berichtgeving van de FIOD over doorzoekingen (in Nederland) in een internationaal onderzoek naar corruptie.¹²² Twee ondernemingen worden verdacht van ambtelijke corruptie en valsheid in geschrifte. Vier personen worden verdacht feitelijk leiding te hebben gegeven aan de verboden gedragingen van de ondernemingen. Het vermoeden bestaat dat via de verdachte ondernemingen jarenlang steekpenningen werden betaald om contracten te krijgen voor de bouw van meerdere panden met een publieke functie in het buitenland. De buitenlandse projecten werden gefinancierd door een Nederlandse bank en verzekerd door de Nederlandse overheid. Het strafrechtelijk onderzoek startte onder meer na een melding van een ongebruikelijke transactie bij de Financial Intelligence Unit (FIU) en informatie van het International Anti-Corruption Coordination Centre.

Buitengerechtelijke afdoening

In de categorie internationale samenwerking en buitengerechtelijke afdoening moet nog melding worden gemaakt van de zaak Glencore. Alweer in 2018 was een strafrechtelijk onderzoek gestart naar Glencore International AG (gevestigd in Zwitserland, hierna: Glencore) betreffende mogelijke omkoping van hooggeplaatste ambtenaren in Democratische Republiek Congo om mijnlicenties in kobalt- en kopermijnen te verkrijgen. Het Zwitserse OM verrichtte tegelijkertijd ook strafrechtelijk onderzoek. Op 5 augustus 2024 heeft het Zwitserse OM strafbeschikking opgelegd. Glencore had niet de noodzakelijke maatregelen getroffen ter voorkoming van omkoping bij de verkrijging van mijnlicenties middels de aankoop van aandelen in twee mijnbouwbedrijven in 2011. Tussen Nederland en Zwitserland bestond tijdens de onderzoeken een ‘bijzonder goede samenwerking’ waarbij informatie is uitgewisseld op basis van wederzijdse rechtshulp. Omdat Glencore een Zwitserse onderneming is, heeft volgens beide landen strafrechtelijke afdoening in Zwitserland de voorkeur. De

119 Rb. Overijssel 22 november 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:4453.

120 Hof Arnhem-Leeuwarden 14 augustus 2024, ECLI:NL:GHARL:2024:5131.

121 ‘Nieuw Forum tegen Corruptie belooft betere coördinatie op mondiaal niveau’, Bijzonderstrafrecht.nl 9 september 2024.

122 ‘Doorzoekingen in internationaal corruptie onderzoek’, FIOD.nl 5 september 2024.

strafbeschikking in Zwitserland maakt dat het voor Nederland niet meer aan de orde is Glencore te dagvaarden. Daarom sepondeerde het OM de zaak tegen Glencore in Nederland. Het onderzoek naar de medeverdachten wordt echter wel voortgezet.¹²⁵ Deze berichtgeving dateert van augustus 2024. Sindsdien is het stil.

Varia

Geen omkoping, maar wel interessant: het hof Arnhem-Leeuwarden¹²⁴ spreekt de verdachte, een formeel bestuurder van een rechtspersoon, vrij omdat het niet voldoende is om aangemerkt te worden als feitelijk leidinggever aan een door de rechtspersoon begaan strafbaar feit. Het betreft verwijten die liggen in de sfeer van faillissementsfraude. Anders dan de rechtbank heeft gedaan spreekt het hof verdachte vrij van de tenlastegelegde feiten. Om tot een bewezenverklaring te kunnen komen van feitelijk leidinggeven aan een verboden gedraging, moet ook kunnen worden vastgesteld dat sprake is van opzet op de verboden gedraging. Naar het oordeel van het hof kan niet worden vastgesteld dat verdachte daadwerkelijk opzet op die verboden gedragingen had. Naar het oordeel van het hof kan op grond van het dossier en het verhandelde op de terechtzitting niet worden vastgesteld dat de verdachte in de tenlastegelegde periode op de hoogte was van het feit dat door het bedrijf waarvan zij bestuurder was bedrieglijke bankbreuk werd gepleegd of dat onware stukken bij de Kamer van Koophandel werden gedeponerd en derhalve dat verdachte opzet op deze verboden gedragingen had.

Bijzondere wetgeving (I)

Verzorgd door mr. R.S. Wijling & mr. L.S.E. Hinrichs

Inleiding

De afgelopen kroniekperiode heeft weer de nodige rechtspraak opgeleverd, met name op het gebied van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob). In onze bijdrage bespreken wij eerst de relevante rechtspraak op het gebied van artikel 13b Opiumwet en de Drink- en Horecawet (met name de Wet Bibob). Daarna volgen twee uitspraken met betrekking tot de Wet op de kansspelen (Wok). Wij sluiten af met een korte blik op de toekomst.

Opiumwet

Wij starten met een uitspraak van de rechtbank Limburg van 17 oktober 2024 waarin de vraag centraal stond of na een verhuizing nog voldoende procesbelang bestond om op te komen tegen een sluiting van de oude woning.¹²⁵ Anders dan de burgemeester van Kerkrade, kwam de rechtbank tot het oordeel dat dit het geval was. Volgens vaste rechtspraak kan procesbelang ook be-

staan indien tot op zekere hoogte aannemelijk is dat betrokkene als gevolg van voorliggende besluit in zijn eer en goede naam is geschaad. De rechtbank was in deze zaak van oordeel dat een woningsluiting en het aanbrennen van een zegel op de voordeur van die woning een publiekelijke afwijzing van het gedrag kon impliceren tegenover de buurt. Daardoor was volgens de rechtbank tot op zekere hoogte aannemelijk dat als gevolg hiervan sprake was van een aantasting in de eer en goede naam. Dit gold echter niet ten aanzien van de bewindvoerder die ook in beroep was opgekomen. Ten aanzien van de bewindvoerder was volgens de rechtbank geen sprake van een eigen, voldoende objectief en actueel belang.

Wij signaleren in het kader van de bevoegdheid de uitspraak van de rechtbank Den Haag van 17 december 2024 waaruit volgt dat – specifiek bij de toepassing van artikel 13b lid 1, aanhef en onder b Opiumwet – het onderzoek wel voldoende dragend moet zijn.¹²⁶ Dat was in deze zaak niet het geval omdat de burgemeester van Leiden onvoldoende aannemelijk had gemaakt dat er in een bedrijfspand goederen aanwezig waren waarvan kon worden geweten of ernstig kon worden vermoed dat deze bestemd waren voor het telen of bereiden van (hard)drugs.

De voorzieningenrechter van de rechtbank Limburg kwam in een uitspraak van 19 december 2024 tot het oordeel dat er ernstige bedenkingen bestonden of de burgemeester van Maasgouw bevoegd was om zowel een woning als een aangrenzende eetgelegenheden te sluiten op grond van artikel 13b lid 1, aanhef en onder a Opiumwet.¹²⁷ Weliswaar was in de woning een handelshoeveelheid harddrugs aangetroffen, maar de overschrijding was gering en er was een aannemelijke verklaring gegeven over eigen gebruik. Gecombineerd met een tijdsverloop van ruim vijf maanden maakte dit volgens de voorzieningenrechter dat er ernstige bedenkingen over de bevoegdheid van de burgemeester bestonden. Dit gold ook voor de aangrenzende eetgelegenheden, nu daar geen verdovende middelen waren aangetroffen en geen sprake was van een functionele samenhang. De bovenwoning was namelijk apart afsluitbaar.

Uit de uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Rotterdam van 19 november 2024 volgt dat een burgemeester ook bevoegd is om tot sluiting van een woning over te gaan, in het geval een handelshoeveelheid (cannabis)edibles in een woning wordt gevonden, die edibles THC bevatten, maar onduidelijk is of het THC-gehalte meer dan 0,05% per edible is.¹²⁸ Uitgangspunt is namelijk dat THC een stof is die voorkomt op lijst I van de Opiumwet (harddrugs). Als wordt vastgesteld dat edibles THC bevatten, dan is dit het uitgangspunt en doet de hoeveelheid THC per edible er niet toe volgens de voorzieningenrechter. THC als geheel is ille-

123 'Omkopingsonderzoek Glencore afgerond met strafbeschikking in Zwitserland; Nederlandse OM sepondeert zaak', OM.nl 5 augustus 2024.

124 Hof Arnhem-Leeuwarden 30 oktober 2024, ECLI:NL:GHARL:2024:6700.

125 Rb. Limburg 17 oktober 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:7296.

126 Rb. Den Haag 17 december 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:21535.

127 Rb. Limburg 19 december 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:9935.

128 Rb. Rotterdam 19 november 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:11397.

gaal, en dit geldt dan ook voor een edible als die THC bevat. Nu ruim vier kilo aan edibles in de woning was aangetroffen, was sprake van een handelshoeveelheid en was de burgemeester van de gemeente Zwijndrecht bevoegd om tot sluiting over te gaan.

In een uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: Afdeling) van 13 november 2024 stond de bevoegdheid van de burgemeester van Sittard-Geleen niet ter discussie, omdat handelshoeveelheden hasj en xtc waren aangetroffen in een woning.¹²⁹ Wel stond de onderbouwing van de noodzaak ter discussie. Bij deze onderbouwing had de burgemeester namelijk TCI-informatie betrokken waaruit volgde dat in de woning in cocaïne zou worden gehandeld. Dit kon de toets der kritiek van de Afdeling doorstaan, zelfs al werd in de woning zelf geen cocaïne aangetroffen. De omstandigheid dat verder geen vervolging had plaatsgevonden voor handel in verdovende middelen, deed ook niet af aan de noodzaak. Volgens de Afdeling was dit alleen al het geval omdat niet gebleken was waarom van vervolging was afgezien.

De voorzieningenrechter van de rechtbank Limburg kwam in een uitspraak van 24 december 2024 tot het oordeel dat de burgemeester van Maasgouw de noodzaak om tot sluiting van een woning over te gaan onvoldoende had gemotiveerd.¹³⁰ Weliswaar waren zaken aangetroffen die wezen op een hennepkwekerij in aanbouw, maar dit leverde op zichzelf geen ernstig geval op volgens de voorzieningenrechter. Bij dit oordeel betrok de voorzieningenrechter dat door de burgemeester niet kon worden aangegeven hoe groot de oogst zou zijn geweest als de hennepkwekerij wel operationeel was geweest. Gelet op het verdere samenstel van feiten (afwezigheid verdovende middelen, hennepkwekerij niet in werking en materialen ontbraken nog, een eerste overtreding, geen antecedenten en geen overlast) kwam de voorzieningenrechter tot het oordeel dat de burgemeester de noodzaak onvoldoende had gemotiveerd. Weliswaar hoeft in het geval van strafbare voorbereidingshandelingen de handel in drugs en 'de loop' van en naar de woning niet aannemelijk te worden gemaakt, maar neemt dat niet weg dat het noodzakelijk karakter van de sluiting deugdelijk gemotiveerd dient te worden.

Ook deze kroniekperiode is verder weer een groot aantal uitspraken van – met name – voorzieningenrechtters gepubliceerd waarin de evenredigheid van een woningsluiting centraal staat. Zoals wij eerder signaleerden, zal in het geval er sprake is van een of meerdere bijzondere omstandigheden sprake zijn van een verzwaarde motiverings- en onderzoeksplicht voor een burgemeester.¹³¹ Deze lijn zet zich ook in deze kroniekperiode voort. Wij benoemen bijvoorbeeld de uitspraak van de voorzienin-

genrechter van de rechtbank Overijssel van 13 augustus 2024 waarin onduidelijk was of sprake was van (systematische) drugshandel en de gevolgen van een woningsluiting voor met name de minderjarige kinderen fors waren.¹³² De voorzieningenrechter van de rechtbank Limburg kwam in een uitspraak van 21 oktober 2024 tot het voorlopige oordeel dat gelet op de aanwezigheid van een pasgeboren baby in een woning een verwijzing naar een maatschappelijke opvang niet afdoende was.¹³³ Wel dienden verzoekers in bezwaar alsnog met concrete gegevens nader te onderbouwen dat er geen vervangende woonruimte gevonden kon worden. Een volgende uitspraak die wij op dit punt signaleren, is de uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Limburg van 13 november 2024.¹³⁴ Zowel verzoekster als de burgemeester van Sittard-Geleen hadden de mogelijkheden van vervangende huisvesting voor verzoekster en haar vijftien huisdieren onvoldoende onderzocht. Om beide partijen meer tijd te geven het huiswerk over en weer te doen en gelet op de forse gevolgen voor verzoekster en haar huisdieren wijst de voorzieningenrechter het verzoek toe. Ook in het geval sprake is van een bedrijfspand, kan sprake zijn van een bijzondere binding met dat pand, zo volgt uit een uitspraak van 9 september 2024 van de voorzieningenrechter van de rechtbank Limburg.¹³⁵ Deze bijzondere binding bestond uit de onmogelijkheid om een productieproces geheel te verplaatsen. Samen met de financiële gevolgen van een sluiting, werd het verzoek daarom toegewezen.

Verwijtbaarheid is tot slot niet vereist voor de toepassing van artikel 13b lid 1 Opiumwet.¹³⁶ Het ontbreken van verwijtbaarheid speelt wel een rol voor de vraag of een sluiting evenredig valt te noemen. Van het ontbreken van verwijtbaarheid is in ieder geval geen sprake als de huurder op grond van uitlatingen van haar partner en zijn verleden redelijkerwijs kon weten dat haar woning werd gebruikt voor de handel in drugs en dat er dus drugs in de woning aanwezig waren.

Drank- en Horecawet / Alcoholwet (Bibob)

Wij starten met de uitspraak van de rechtbank Gelderland van 9 december 2024 over café Het Kantoor in Harderwijk.¹³⁷ In deze uitspraak oordeelde de rechtbank over de vraag of de burgemeester mocht overgaan tot intrekking van een exploitatie- en een alcoholvergunning omdat de exploitant of beheerder – kort gezegd – van slecht levensgedrag was. De rechtbank kwam tot het oordeel dat de burgemeester terecht dit standpunt had ingenomen en dit ook voldoende had gemotiveerd onder verwijzing naar allerhande activiteiten en incidenten in de onderneming die onder meer verband hielden met de handel in drugs. Specifiek ten aanzien van de Alcoholwetvergunning heeft de rechtbank overwogen

129 ABRvS 13 november 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4612.

130 Rb. Limburg 24 december 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:9883.

131 Aan deze verplichting kan ook nog hangende een verzoek om een voorlopige voorziening invulling worden gegeven door een burgemeester. Zie daartoe bijv. Rb. Midden-Nederland 9 augustus 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:4878.

132 Rb. Overijssel 13 augustus 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:4310.

133 Rb. Limburg 21 oktober 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:7384.

134 Rb. Limburg 13 november 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:8135.

135 Rb. Limburg 9 september 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:6121.

136 ABRvS 20 november 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4731.

137 Rb. Gelderland 9 december 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:8706.

dat een leidinggevende niet voldoet aan de eis van zedelijk gedrag als hij binnen de laatste vijf jaar leidinggevende is geweest van een inrichting die voor ten minste een maand is gesloten op grond van artikel 13b Opiumwet. Dit is slechts anders indien een leidinggevende hiervan geen verwijt kan worden gemaakt, en hiervan is niet gebleken. Tot slot overwoog de rechtbank dat artikel 31 lid 1 Alcoholwet dwingend is geformuleerd. Dit betekent dat het de burgemeester niet vrijstaat bij de toepassing van die bepaling belangen af te wegen.

Uit de uitspraak van de Afdeling van 24 juli 2024 volgt dat het enkel indienen van een aanvraag voor een exploitatievergunning geen concreet uitzicht op legalisatie met zich brengt indien in verband met een nog lopend onderzoek in het kader van de Wet Bibob nog onzeker is of deze vergunning kan worden verleend.¹³⁸ Het college van burgemeester en wethouders van Wormerland was dan ook niet alleen bevoegd om handhavend op te treden vanwege het niet beschikken over een exploitatievergunning, maar hoefde ook niet van handhavend optreden af te zien vanwege een concreet uitzicht op legalisatie.

Als wij verder inzoomen op uitspraken over de Wet Bibob tijdens deze kroniekperiode, dan verdient de uitspraak van de Afdeling van 7 augustus 2024 de aandacht.¹³⁹ In deze zaak was de burgemeester van Almelo tot intrekking van een verleende exploitatievergunning en drank- en horecaverunning overgegaan. Volgens de burgemeester bestond het ernstig gevaar dat de vergunningen mede zouden worden gebruikt om strafbare feiten te plegen, als bedoeld in artikel 3 lid 1 onder b Wet Bibob. Daarbij had de burgemeester het algemeen belang ten aanzien van de openbare orde, de veiligheid en gezondheid zwaarder laten wegen dan de belangen van de exploitant. Met de burgemeester en de rechtbank was de Afdeling van oordeel dat sprake was van een zakelijk samenwerkingsverband met een persoon die voor meerdere strafbare feiten is veroordeeld. Dit samenwerkingsverband bleek uit de feitelijke betrokkenheid van deze persoon bij de onderneming, ook nadat hij niet meer als leidinggevende op de vergunningen stond vermeld. Ook was deze persoon vermogensverschaffer en bestond er enige tijd een arbeidsrelatie. Specifiek ten aanzien van de evenredigheidstoets, valt op dat de Afdeling niet uitsluitend heeft getoetst in hoeverre de intrekking evenredig was met de ernst van de strafbare feiten. De Afdeling betrok namelijk ook het belang van de openbare orde, de veiligheid en de gezondheid bij de evenredigheidstoets. Dit is een ander kader dan het kader dat voortvloeit uit artikel 3 lid 5 Wet Bibob.

Wij noemen verder de uitspraak van de Afdeling van 9 oktober 2024 waarin de Afdeling oordeelde over de afwijzing van de verlening van de exploitatievergunning en intrekking van de drank- en horecaverunning van La

Forge door de burgemeester van Amsterdam.¹⁴⁰ Anders dan de rechtbank was de Afdeling van oordeel dat geen ernstig gevaar bestond dat de vergunningen mede zouden worden gebruikt om uit strafbare feiten verkregen financieel voordeel te benutten (de a-grond). Weliswaar was sprake van een forse naheffingsaanslag ten aanzien van de vermogensverschaffer, maar bleek uit de toelichting ter zitting door La Forge dat de vermogensverschaffer hier geen financieel voordeel mee had behaald en dus ook geen ernstig gevaar bestond dat de vergunningen mede zouden worden gebruikt om uit strafbare feiten verkregen, op geld waardeerbare voordelen te benutten, als bedoeld in de a-grond.

In een uitspraak van eveneens 9 oktober 2024 komt de Afdeling tot een ander oordeel ten aanzien van de intrekking van een door het college van burgemeester en wethouders van Breda aan een stichting verleende omgevingsvergunning.¹⁴¹ Met de rechtbank en de burgemeester was de Afdeling van oordeel dat er voldoende aanleiding bestond voor het doen van een Bibob-toets en dat het college de stichting ook mocht vragen om Bibob-formulieren in te vullen. Omdat de stichting had geweigerd deze formulieren in te vullen, bestond hiermee een ernstig gevaar als bedoeld in artikel 4 Wet Bibob en was het college op grond van artikel 5:19 lid 4 onder b Wet algemene bepalingen omgevingsrecht bevoegd de omgevingsvergunning in te trekken. Dat de vergunde activiteiten al waren verricht doet aan deze bevoegdheid niet af. Anders dan de rechtbank was de Afdeling vervolgens van oordeel dat de intrekking ook evenredig was. Het college mocht namelijk zwaarder gewicht toekennen aan het algemeen belang dat het college witwassen en strafbare feiten niet zou faciliteren. De Afdeling achtte hierbij van belang dat de partij die zeggenschap had over de stichting zich vaker van constructies had bediend waarbij een ander de vergunning aanvraag, maar hij zelf wel betrokken was bij de verbouwing of exploitatie van het pand. Deze partij had er belang bij om dergelijke constructies te hanteren, omdat zijn verleden van strafbare feiten vergunningverlening vermoedelijk in de weg zou staan. Onder deze omstandigheden was de Afdeling van oordeel dat de intrekking van de omgevingsvergunning hier een geschikt en noodzakelijk middel was om te voorkomen dat de vergunning mede zou worden gebruikt om uit gepleegde strafbare feiten verkregen of te verkrijgen, op geld waardeerbare voordelen te benutten, of strafbare feiten te plegen.

Dat een intrekking van een vergunning niet altijd een evenredige maatregel is indien sprake is van een weigering om Bibob-formulieren in te vullen, volgt uit een uitspraak van de rechtbank Midden-Nederland van 23 december 2024.¹⁴² Weliswaar was de rechtbank met de burgemeester van Almere van oordeel dat het Bibob-formulier had moeten worden ingevuld, maar het

138 ABRvS 24 juli 2024, ECLI:NL:RVS:2024:3013, ABkort 2024/149.

139 ABRvS 7 augustus 2024, ECLI:NL:RVS:2024:3200, Gst. 2024/79, m.nt. B. van der Vorm.

140 ABRvS 9 oktober 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4076.

141 ABRvS 9 oktober 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4077, Gst. 2025/4, m.nt. B. van der Vorm; *Men R* 2024/127, m.nt. H.J.A. van Ham.

142 Rb. Midden-Nederland 23 december 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:7009.

niet invullen van het Bibob-formulier noodzaakte volgens de rechtbank niet direct tot de intrekking van de vergunningen, gelet op de informatie die al bij de burgemeester bekend was en ook gebruikt was in eerdere besluitvorming. Op grond van deze informatie was namelijk eerder door de rechtbank geoordeeld dat sprake was van een mindere mate van gevaar en een vergunning onder voorwaarden kon worden verleend.

De weigering om medewerking te verlenen aan een Bibob-onderzoek, kan ook nog andere gevolgen hebben. In een uitspraak van de rechtbank Gelderland van 6 november 2024 stond de vraag centraal of het college van burgemeester en wethouders van Arnhem terecht een omgevingsvergunning had geweigerd omdat sprake was van een evidente privaatrechtelijke belemmering.¹⁴³ Er gold tussen de gemeente als grondeigenaar en de betrokken partij een erfpachtovereenkomst waarin was bepaald dat in het pand alleen een bejaardenhuis toegestaan was. De gemeente wilde de erfpachtovereenkomst niet wijzigen zolang de betrokken partij niet wenste mee te werken aan een onderzoek op grond van de Wet Bibob. Met het college was de rechtbank van oordeel dat dan sprake is van een evidente privaatrechtelijke belemmering, in verband waarmee de gevraagde omgevingsvergunning niet kan worden uitgevoerd omdat op voorhand aannemelijk was dat de aanvraag niet verwezenlijkt kon worden.

Dat de uitspraak van de Afdeling van 13 september 2023 niet het sluitstuk is geweest in de discussie rondom restaurant De Bruine Boon volgt uit de uitspraak van de Afdeling van 20 november 2024 en de uitspraak van de rechtbank Den Haag van 8 oktober 2024.¹⁴⁴ Wij volstaan met de constatering dat de Afdeling – uiteindelijk – de weigering van een Drank- en Horecawetvergunning in stand heeft gelaten en de rechtbank Den Haag tot het oordeel is gekomen dat het voor het instellen van een Bibob-onderzoek voldoende was dat een betrokkene in relatie stond tot partijen die betrokken waren bij het dossier van De Bruine Boon.

Wij sluiten af met de constatering dat het aanvragen van een voorziening kan lonen, ook in het geval door een bestuursorgaan toepassing is gegeven aan de Wet Bibob. De omvang van deze kroniek laat geen uitvoerige bespreking toe van deze uitspraken, maar wij signaleren wel dat indien door een verzoeker gemotiveerd wordt aangetoond dat het advies van het LBB lacunes bevat en aan de inhoud hiervan kan worden getwijfeld, een voorzieningenrechter ruimte ziet om tot schorsing van een besluit over te gaan vanwege de (onevenredige) onomkeerbare gevolgen van een besluit.¹⁴⁵ Dit geldt ook indien er niet alleen twijfels zijn over het advies van het LBB, maar de burgemeester daarnaast besluit om in afwijking van het advies van het LBB verdergaande con-

clusies te trekken over – kort gezegd – de gevolgen van het al dan niet juist invullen van een Bibob-formulier.¹⁴⁶

Wet op de kansspelen

Het aantal vermeldenswaardige uitspraken op het gebied van de Wok is deze kroniekperiode beperkt tot een uitspraak van de rechtbank Rotterdam en een arrest van de Hoge Raad.

In de uitspraak die de rechtbank Rotterdam op 13 november 2024 deed, lag de vraag voor of de Kansspelautoriteit (Ksa) een verzochte vergunning voor het exploiteren van de speelautomaten terecht had geweigerd, omdat op grond van artikel 4 lid 1, aanhef en onder b Speelautomatenbesluit een exploitatievergunning niet wordt verleend aan degene die in enig opzicht van slecht levensgedrag is.¹⁴⁷ Naar het standpunt van de Ksa waren zowel de onderneming als de bedrijfsleider van de onderneming van slecht levensgedrag. De Ksa hanteerde hierbij twee redenerlijnen, namelijk dat zowel de onderneming als de bedrijfsleider (1) zich schuldig hadden gemaakt aan strafbare feiten waaronder het bevorderen van deelname aan illegale kansspelen, dan wel (2) het illegale kansspelaanbod zouden hebben gefaciliteerd.

De rechtbank toetste eerst of de Ksa zich terecht op het standpunt had gesteld dat zowel de onderneming als de bedrijfsleider zich schuldig hadden gemaakt aan strafbare feiten. De rechtbank zocht bij deze toetsing expliciet aansluiting bij de uitspraak van de Afdeling van 3 juli 2024.¹⁴⁸ Als het criterium slecht levensgedrag niet nader is gespecificeerd moet, kort gezegd, gemotiveerd worden waarom de feiten en omstandigheden – die aan het oordeel over het levensgedrag ten grondslag liggen – in dat concrete geval relevant zijn voor de exploitatie van de onderneming. Verder moet gemotiveerd worden hoe de betrokkene vooraf had kunnen weten dat hij of zij, gezien die feiten en omstandigheden, niet aan die voorwaarde voldoet. Ook moet het bestuursorgaan motiveren waarom de feiten en omstandigheden waarop het zijn weigering of intrekking baseert niet gering zijn en waarom zij, ondanks een bepaald tijdsverloop, nog steeds iets zeggen over de betrouwbaarheid van betrokkene.¹⁴⁹

Onder toepassing van dit toetsingskader is de rechtbank tot het oordeel gekomen dat de Ksa zich terecht op het standpunt heeft gesteld dat de onderneming en de bedrijfsleider van slecht levensgedrag waren. Beide waren door de strafrechter van de rechtbank Rotterdam veroordeeld voor het bevorderen van deelname aan illegale kansspelen. De gedragingen die aan deze veroordeling ten grondslag lagen waren – kort gezegd – de assemblage, exploitatie, administratie en het onderhoud van zogenoemde ‘cash centers’. Door middel van deze cash centers kon een gebruiker geld storten op een account

143 Rb. Gelderland 6 november 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:7661.

144 ABRvS 20 november 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4670; Rb. Den Haag 8 oktober 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:16307.

145 Rb. Amsterdam 26 september 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:5993.

146 Rb. Zeeland-West-Brabant 2 december 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:8207.

147 Rb. Rotterdam 13 november 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:11284.

148 ABRvS 3 juli 2024, ECLI:NL:RVS:2024:2690.

149 ABRvS 3 juli 2024, ECLI:NL:RVS:2024:2690, r.o. 8.2.

en met dit account vervolgens deelnemen aan kansspelen. Volgens de rechtbank had de Ksa voldoende gemotiveerd dat aan de hand van deze veroordelingen sprake is van slecht levensgedrag omdat het om herhaalde feiten gaat over een langere periode die ook relevant zijn voor de exploitatie van de onderneming. Verder had het volgens de rechtbank zowel voor de onderneming als voor de bedrijfsleider – als professionele marktpartij – duidelijk kunnen zijn dat deze gedragingen niet waren toegestaan onder de Wok. Dat een relatief lage straf is opgelegd door de strafrechter, hoefde volgens de rechtbank niet tot een andere afweging te leiden. De strafmatiging had geen betrekking op de ernst van de feiten. Ook overigens zag de rechtbank geen aanleiding voor het oordeel dat de weigering tot onevenredige gevolgen zou leiden.

In het arrest van 26 november 2024 laat de Hoge Raad zich uit over de vraag wat de vereisten zijn voor het zijn van een kansspelautomaat.¹⁵⁰ Het antwoord op deze vraag was van belang voor de vraag of een verdachte had gehandeld in strijd met de Wok door in zijn reisbureau zonder vergunning computers aanwezig te hebben waarmee, via de daarop geïnstalleerde software, weddenschappen op voetbalwedstrijden konden worden afgesloten. Anders dan het hof 's-Hertogenbosch,¹⁵¹ kwam de Hoge Raad tot het oordeel dat de computers niet als een kansspelautomaat als bedoeld in artikel 30 Wok kwalificeren.

De Hoge Raad overwoog daartoe eerst dat uit artikel 30 Wok volgt dat een 'kansspelautomaat' een speelautomaat betreft, die geen behendigheidsautomaat is. Onder 'speelautomaat' wordt verstaan 'een toestel, ingericht voor de beoefening van een spel, dat bestaat uit een door de speler in werking gesteld mechanisch, elektrisch of elektronisch proces, waarbij het resultaat kan leiden tot de middellijke of onmiddellijke uitkering van prijzen of premies, daaronder begrepen het recht om gratis verder te spelen'. Op grond van de geschiedenis van de totstandkoming van artikel 30 Wok moet worden aangenomen dat dit vereiste met zich brengt dat het spel zelf moet bestaan uit een mechanisch, elektrisch of elektronisch proces, dat door de speler in werking wordt gesteld.¹⁵²

Omdat de in het reisbureau aangetroffen computers uitsluitend werden gebruikt om, via de daarop geïnstalleerde software, weddenschappen op (voetbal)wedstrijden af te sluiten en dat vervolgens aan de hand van de daadwerkelijke sportuitslagen werd bepaald of tot uitkering van een geldbedrag moest worden overgegaan, had het hof 's-Hertogenbosch geoordeeld dat deze computers kunnen worden aangemerkt als 'kansspelautomaten', zijnde 'speelautomaten'. Volgens de Hoge Raad getuigt dat oordeel – mede in het licht van de genoemde wetsgeschiedenis – van een onjuiste rechtsopvatting.

Uit de vaststellingen van het hof volgde niet dat sprake was van een toestel dat is 'ingericht voor de beoefening van een spel dat bestaat uit een door de speler in werking gesteld mechanisch, elektrisch of elektronisch proces' in de zin van artikel 30 Wok. Bij een sportweddenschap (vgl. artikel 15 lid 2 Wok) is het 'spel' immers de sportwedstrijd waarop de weddenschap wordt afgesloten en niet een door de speler in werking gesteld proces als in die bepaling bedoeld, aldus de Hoge Raad. Dat een computer (mede) is bestemd voor het afsluiten van sportweddenschappen brengt dan ook niet mee dat deze is aan te merken als een 'speelautomaat' en dus ook niet als een 'kansspelautomaat' in de zin van artikel 30 Wok.

Een blik op de toekomst ter afsluiting

Wij sluiten af met een korte blik op de toekomst. Tijdens de vorige kroniekperiode heeft een arrest van het HvJ EU van 4 mei 2023 de nodige aandacht gekregen naar aanleiding van een annotatie door R.J.G.M. Widdershoven.¹⁵³ Uit dit arrest valt – in essentie – af te leiden dat het HvJ EU een sanctie die, conform de definitie van herstelsanctie van artikel 5:2 lid 1 onder a Awb, strekt tot beëindiging van een overtreding en tot voorkoming van herhaling ervan, vanwege dit doel aanmerkt als repressief en dus als bestraffend.

Wij spraken in de vorige kroniek de verwachting uit dat de aankomende kroniekperiode zou moeten worden afgewacht of de Afdeling voornemens is het HvJ EU te volgen. Dit is tot op heden echter (nog) niet duidelijk geworden. Deze verwachting spreken wij voor de volgende kroniekperiode nogmaals uit.

Bijzondere wetgeving (II)

Verzorgd door prof. mr. H.J.B. Sackers

Wet wapens en munitie (WWM)

In de afgelopen periode zijn geen wijzigingen in de Wet wapens en munitie (WWM) in werking getreden. Ook het aantal aanhangige wetsvoorstellen is beperkt. Bij de Tweede Kamer is nog steeds het wetsvoorstel in behandeling ter versterking van de strafrechtelijke aanpak van ondermijnende criminaliteit II¹⁵⁴ dat onder meer artikel 55a WWM een nieuw lid brengt. Bij veroordeling volgens een van de misdrijven omschreven in artikel 55 lid 3 tot en met 7 Sr, kan straks door de rechter de ontzetting van de in artikel 28 lid 1 onder 1°, 2° en 4° Sr, vermelde rechten worden uitgesproken en kan de schuldige worden ontzet van de uitoefening van het beroep waarin hij het misdrijf heeft gepleegd.

Het in de vorige Kroniekbijdragen genoemde conceptvoorstel waarin (ter uitvoering van het 'Actieplan wapens en jongeren') is voorgesteld de verkoop van bepaalde gebruiksmessen, en het dragen daarvan in de

150 HR 26 november 2024, ECLI:NL:HR:2024:1728, NJB 2024/2600.

151 Hof 's-Hertogenbosch 15 februari 2023, ECLI:NL:GHSHE:2023:555.

152 Zie hiertoe HR 2 februari 2021, ECLI:NL:HR:2021:157, NJB 2021/509.

153 HvJ EU 4 mei 2023, C-97/21, ECLI:EU:C:2023:371 (MV-98), AB 2024/88, m.nt. R.J.G.M. Widdershoven.

154 Kamerstukken II 2023/24, 36463.

openbare ruimte strafbaar te stellen, heeft nog niet tot de indiening van een wetsvoorstel geleid. Het ligt in de bedoeling scherpe (gebruiks)voorwerpen die in de praktijk op straat als steek- of dreigwapen kunnen worden gebruikt, aan te wijzen als wapen van de categorie IV onder 6°.

Afgelopen najaar klonk luid de (politieke) wens om bepaalde soorten vuurwerk onder de WWM te brengen. Vooral de zogenoemde Cobra's en (ander zogenoemd) F4-vuurwerk waarmee serieuze explosies worden veroorzaakt zouden een plaats in de wet moeten krijgen. De vraag is of dat nodig is nu overtredingen van het Vuurwerkbesluit zijn aangemerkt als economische delicten en strafbaar zijn gesteld via artikel 9.2.2.1 Wet milieubeheer in samenhang met artikel 1a onder 1°, 2° en 6° Wet op de economische delicten.¹⁵⁵ Een voorbeeld daarvan laat Hof Arnhem-Leeuwarden 5 december 2024, ECLI:NL:GHARL:2024:7562, zien. Los daarvan kunnen omstandigheden met zich brengen dat het voorhanden hebben van explosief vuurwerk (ook) onder categorie II onder 7° of categorie IV onder 7° WWM valt. Ten slotte zij opgemerkt dat andere gedragingen gepleegd met vuurwerk, zoals vernieling, brandstichting en openbare geweldpleging, niet vallend onder het Vuurwerkbesluit, tot strafbare gedragingen uit het Wetboek van Strafrecht kunnen leiden. Mocht men desalniettemin overgaan tot het opnemen van bepaald vuurwerk in de WWM, dan zal dat vooral een uitbreiding van de strafvorderlijke bevoegdheden (waaronder die van artikel 49 WWM) opleveren.

Zowel de strafrechtelijke als de bestuursrechtelijke rechtspraak over de WWM van de afgelopen periode levert weinig opmerkelijk nieuws. Het signaleren waard is Rechtbank Amsterdam 18 oktober 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:6423, waarin de verdachte werd veroordeeld wegens het voorhanden hebben en vervaardigen door middel van (negen) 3D-printer(s) van verschillende onderdelen van een pistoolmitrailleur. Voor het bewijs van het bestanddeel 'onderdeel' verwees de rechtbank naar artikel 3 lid 1 WWM, welke bepaling specifiek voor wapens bestemde hulpstukken, essentiële onderdelen van vuurwapens en wezenlijke wapenonderdelen gelijkschakelt aan wapens. De rechtbank oordeelde dat de verdachte essentiële onderdelen van een vuurwapen voorhanden heeft gehad en vervaardigd, en dat daarmee kan worden gelijkgesteld dat hij het gehele vuurwapen heeft vervaardigd.

In Hof Amsterdam 5 september 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:2513, levert het bewijs van het voorhanden van een pijpbom (categorie II onder 7°) problemen op. De politie had het voorwerp voorafgaand aan het onderzoek door het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) tot ontploffing gebracht. Het NFI heeft de vermoedelijk explosieve stof vervolgens onderzocht en uit de rapportage volgt dat de aangetroffen stof, bij voldoende opslui-

ting, kan leiden tot een explosieve verbranding. Om te beoordelen of het voorwerp onder de WWM valt, heeft het NFI een aantal aannames geformuleerd. Om de aangetroffen buis met mogelijke explosieve stof te kwalificeren moet sprake zijn geweest van voldoende opsluiting van de stof in de pijp, de pijp moet voldoende gevuld zijn geweest, het lont moet in de stof hebben gezeten, en er moet ongeveer 150 gram explosieve stof in de pijp hebben gezeten. Of gelet op deze aannames daadwerkelijk sprake is geweest van een dergelijke voorwerp, is door de vernietiging ervan door het hof niet (meer) te verifiëren. Het hof spreekt de verdachte vervolgens vrij.

Ook over de 'beschikkingsmacht' zijn weer verschillende arresten gewezen (onder andere in Hof Den Haag 14 oktober 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:2001 en Hof Den Haag 20 december 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:2430), waarin niet is afgeweken van de lijn in de vaste jurisprudentie. Niettegenstaande deze rechtspraak blijkt dat het voor de verdediging toch zinvol kan zijn aan de hand van de feiten uit het dossier de 'meer of mindere mate van bewustheid' in twijfel te trekken. Een dergelijk en in dit geval succesvol verweer leidde namelijk in Hof Amsterdam 15 oktober 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:3350, tot vrijspraak (de medeverdachte verstopte in de auto een vuurwapen onder de stoel van de verdachte). Volgens het hof is de enkele omstandigheid dat de verdachte aanwezig was in de auto onvoldoende redengevend (evenals het bijdragen van celmateriaal door de verdachte aan een van de bemonsteringen, nu niet kan worden uitgesloten dat de verdachte het wapen heeft aangeraakt toen een ander dit bij zijn voeten wilde verstoppen). Nu ook overig bewijs ontbreekt op grond waarvan de beschikkingsmacht kan worden vastgesteld, spreekt het hof de verdachte vrij.

Ten slotte kan nog worden gewezen op Hof Den Haag 20 november 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:2185, waarin de verdachte werd veroordeeld wegens een poging tot het voorhanden krijgen van een vuurwapen.

Uit de bestuursrechtelijke rechtspraak in deze kroniekperiode vallen twee uitspraken op. Allereerst ABRvS 13 november 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4628. In deze zaak had de minister de aanvraag van een lid van een re-enactmentvereniging om een (uitbreiding van de) ontheffing voor het voorhanden hebben, vervoeren en dragen van (vuur)wapens voor het opvoeren van een re-enactment, afgewezen. De Afdeling overwoog dat de minister onduidelijk en onvoldoende had gemotiveerd waarom bij de appellant een 'redelijk belang' ontbrak. Evenmin was door de minister toereikend gemotiveerd waarom in zijn algemeenheid zwaardere vuurwapens niet voor re-enactment kunnen worden toegelaten. Toen bovendien bleek dat na de weigering die de appellant ten deel was gevallen een identieke aanvraag van een ander verenigingslid wel was gehonoreerd, kon de Afdeling niet anders dan ook op dit onderdeel het beroep van appellant gegrond verklaren.

155 Zie voorts de nieuwe Richtlijn voor strafvordering vuurwerkdelen (2024R011), *Stcr.* 2024, 38494.

Interessant is ook de tweede zaak, ABRvS 2 oktober 2024, ECLI:NL:RVS:2024:3986, naar aanleiding van de intrekking van een jachtakte (tegenwoordig een omgevingsvergunning voor een jachtgeweeractiviteit geheten) omdat ten aanzien van de appellante ‘vrees voor misbruik’ was ontstaan als gevolg van een aanvaring met de Duitse justitie wegens stroperij. Voor dit feit was aan de appellante door de Duitse autoriteiten een soort strafbeschikking uitgevaardigd. De Afdeling stelde over deze ‘strafbeschikking’ vast dat haar uit de Duitse jurisprudentie is gebleken dat een afdoening op grond van het Duitse strafprocesrecht (artikel 153a lid 1 onder 2 StPO) niet kan worden gelijkgesteld aan een onherroepelijk geworden rechterlijke uitspraak. Met een afdoening op grond van dat artikel wordt namelijk geen uitspraak gedaan over de schuldvraag en uit de enkele omstandigheid dat de betrokkene heeft ingestemd met deze afdoeningsvorm kan die schuld niet worden afgeleid. Er heeft dus geen inhoudelijke beoordeling van de beschikbare feiten en omstandigheden plaatsgevonden en dat klemmt (anders dan bij een Nederlandse OM-strafbeschikking), omdat zodra bij een dergelijke beoordeling de schuld is vastgesteld, imperatief tot intrekking van de jachtakte wordt overgegaan. Het beroep wordt gegrond verklaard.

Europees strafrecht

Verzorgd door mr. dr. S.S. Buisman & mr. dr. W.S. de Zanger

Algemene ontwikkelingen

- *Herimplementatie Europees strafrecht in werking getreden*

Het Europees strafrecht heeft het afgelopen half jaar een heel directe invloed gehad op ons nationale strafrecht. Zo is per 1 oktober 2024 de zogenoemde ‘Herimplementatie Europees strafrecht’ in werking getreden. Deze wet¹⁵⁶ past drie wetten aan die uitvoering geven aan Europeesrechtelijke instrumenten op het gebied van het strafrecht, te weten de Overleveringswet, de Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging vrijheidsbenemende en voorwaardelijke sancties en het Wetboek van Strafrecht. Deze herimplementatie werd noodzakelijk geacht omdat (onderdelen van) vier Europeesrechtelijke instrumenten niet juist of onvolledig waren geïmplementeerd, en de Europese Commissie de Nederlandse regering daarom een ingebrekestelling had gestuurd.¹⁵⁷ De Overleveringswet is daarnaast gewijzigd op enkele punten die niet aan de orde waren gesteld

¹⁵⁶ Stb. 2024, 207 en Stb. 2024, 221.

¹⁵⁷ Het betreft het kaderbesluit 2002/584/JBZ betreffende het Europees aanhoudingsbevel, het kaderbesluit 2008/913/JBZ betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat, Richtlijn (EU) 2013/48 betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel en Richtlijn (EU) 2017/1371 betreffende de strafrechtelijke bestrijding van fraude die de financiële belangen van de Unie schaadt.

door de Commissie, naar aanleiding van enkele arresten van het Hof van Justitie EU (van ná de ingebrekestelling). Voor het bijzonder strafrecht is met name relevant dat fraude met ontvangsten van de Europese Unie specifiek strafbaar is gesteld voor zover dergelijke fraude niet valt onder valsheid in geschrift in de zin van artikel 225 Sr. Deze nieuwe strafbaarstelling is vormgegeven in artikel 227c Sr.

- *Europese standpunten inzake kunstmatige intelligentie in het strafrecht*

Kunstmatige intelligentie (artificial intelligence, ‘AI’) heeft ondertussen haar intrede gedaan in het strafrecht op Europees niveau. Recent heeft de Raad van Europa aanbevelingen geformuleerd over het gebruik van AI in gevangnissen en bij voorwaardelijke invrijheidstelling.¹⁵⁸ Doel van deze aanbevelingen is dat de lidstaten bij de Raad van Europa het gebruik van AI in deze context in overeenstemming brengen met de mensenrechten van de gevangenen/veroordeelden en de justitiemedewerkers. De Raad erkent dat het gebruik van AI kan helpen bij het vergroten van de veiligheid en de beveiliging en dus van toegevoegde waarde kan zijn, maar benadrukt tevens uit privacyoverwegingen dat het gebruik daarvan alleen moet worden toegestaan als het strikt noodzakelijk is. AI moet, aldus de Raad, bovendien niet het werk overnemen van gevangenis- en reclasseringsmedewerkers. Wetgeving op dit gebied, waaronder de ‘framework convention’ van de Raad op dit gebied moet worden gerespecteerd. Ook in Nederland worden de mogelijkheden van AI in dit veld onderzocht (o.a. de Pompe tbs-kliniek), zodat de oproep van de Raad van Europa in die discussie niet kan worden gemist.

Daarnaast heeft Europol een rapport gepubliceerd over de rol die AI kan spelen in de opsporing, waarbij kansen en risico’s worden geïdentificeerd.¹⁵⁹ Met name in het financieel-economisch strafrecht – denk aan de witwaspreventie – kan kunstmatige intelligentie een grote rol in de opsporing spelen. Dat AI een rol gaat spelen in het (bijzonder) strafrecht lijkt niet te voorkomen. Een goede regulering is daarom onontbeerlijk.

- *Lancering European Judicial Organised Crime Network*

Op 25 september 2024 is het European Judicial Organised Crime Network (EJOEN) opgericht. Het netwerk bestaat uit gespecialiseerde openbaar aanklagers op het terrein van georganiseerde criminaliteit van de 27 lidstaten.¹⁶⁰ Het EJOEN heeft als doel de georganiseerde

¹⁵⁸ Persbericht Raad van Europa, ‘AI in prisons and probation: new Council of Europe recommendation aims to ensure respect for human rights and dignity’, 9 oktober 2024, www.coe.int/en/web/portal/-/ai-in-prisons-and-probation-new-council-of-europe-recommendation-aims-to-ensure-respect-for-human-rights-and-dignity#:~:text=The%20Council%20of%20Europe%20has,probationers%2C%20as%20well%20as%20staff.

¹⁵⁹ Europol, *AI and policing. The benefits and challenges of artificial intelligence for law enforcement*, Luxemburg: Publications Office of the European Union 2024, www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/ai-and-policing.

¹⁶⁰ ‘European prosecutors join forces to systemically fight organized criminal groups in new network’, *Eurojust.europa.eu* 25 september 2024.

misdad in de EU strategisch te bestrijden. Daarbij is aandacht voor horizontale kwesties die zich voordoen bij de opsporing en de vervolging van criminele netwerken. Het netwerk werkt daarbij nauw samen met Eurojust voor het opzetten van gezamenlijke onderzoeksteams en het gebruik van andere instrumenten voor justitiële samenwerking in grensoverschrijdende strafrechtelijke onderzoeken.

- *Nieuwe richtlijn tegen mensenhandel in werking getreden*

Op 14 juli is de herziene EU-richtlijn inzake mensenhandel in werking getreden.¹⁶¹ De richtlijn voorziet in strengere strafbaarstellingen en biedt overheidsinstanties meer handvatten om nieuwe vormen van uitbuiting op te sporen en te vervolgen. Eveneens wordt voorzien in betere bijstand en ondersteuning van slachtoffers. Zo bevat de richtlijn onder meer een aanscherping inzake de strafbaarstelling van de uitbuiting van het draagmoederschap, gedwongen huwelijk en illegale adoptie. Ook zullen personen die opzettelijk gebruikmaken van diensten die worden verleend door slachtoffers van mensenhandel strafrechtelijk aansprakelijk moeten worden gesteld. Het gebruik van communicatietechnologieën wordt tot slot aangemerkt als een strafverzwarende omstandigheid. Nederland heeft tot 15 juli 2026 om de nieuwe regels om te zetten in nationale wetgeving.

Jurisprudentie

- *Hof van Justitie EU doet uitspraak over non-conviction based confiscatie (gevoegde zaken C-767/22, C-49/23 en C-161/23)*

In drie Letse zaken werd vermogen in beslag genomen en geconfisqueerd via een afzonderlijke procedure op basis van een verdenking inzake witwassen van criminele opbrengsten.¹⁶² De betrokken personen hebben in dat kader een vordering ingesteld bij de verwijzende rechter waarbij zij onder meer hebben gesteld dat een aantal bepalingen van de nationale confiscatieprocedure in strijd zijn met het recht op een eerlijk proces en de onschuldpresumptie. De Letse strafwet voorziet in een mogelijkheid om, na vaststelling in de beginfase van het strafproces of de verdachte een strafbaar feit heeft gepleegd, een afzonderlijke confiscatieprocedure in te stellen, wanneer de vervolging in de nabije toekomst om objectieve redenen onmogelijk is of aanleiding kan geven tot aanzienlijke ongerechtvaardigde kosten. De rechter dient in die confiscatieprocedure vast te stellen dat het vermogen onrechtmatig is verkregen zonder dat een veroordeling heeft plaatsgevonden (non-conviction based confiscatie). De verwijzende rechter vraagt of dergelijke wetgeving valt binnen de reikwijdte van Kaderbesluit 2005/212/JBZ en Richtlijn 2014/42/EU en, zo ja,

of deze regeling met het recht op een eerlijk proces in strijd komt (artikel 47 EU-Handvest).

Het HvJ EU oordeelt dat het kaderbesluit en de richtlijn zo moeten worden uitgelegd dat deze geen betrekking hebben op nationale wetgeving die voorziet in de mogelijkheid om in de loop van de strafprocedure vast te stellen of een persoon een strafbaar feit heeft gepleegd, zodat een procedure kan worden ingeleid voor het snel confisqueren van crimineel vermogen, op basis van de inhoud van het strafdossier, wanneer die procedure geen betrekking heeft op de vaststelling dat een strafbaar feit is gepleegd en er geen reden is, zoals ziekte of vlucht, waarom de verdachte niet deel kan nemen aan het strafproces. Immers, het kaderbesluit en de richtlijn zijn van toepassing op de situatie waarin een veroordeling voor een strafbaar feit niet mogelijk is vanwege het niet verschijnen van de verdachte of beschuldigde door bepaalde omstandigheden, zoals in het geval van ziekte of vlucht van de verdachte. In dat geval dient de strafprocedure wel te zijn aangevangen ten aanzien van een strafbaar feit dat direct of indirect economisch voordeel heeft opgeleverd en de strafprocedure had kunnen leiden tot een strafrechtelijke procedure wanneer de verdachte terecht had gestaan. Het kaderbesluit en de richtlijn zijn in zoverre niet bedoeld voor procedures, zoals die in het hoofdgeding, waarin snel tot confiscatie kan worden overgegaan, maar die niet zijn bedoeld om vast te stellen of een strafbaar feit is gepleegd.

- *Hof van Justitie EU doet uitspraak over de gevolgen van een weigering van een Europees Arrestatiebevel (zaak C-318/24)*

In deze zaak werd door de Roemeense appelrechter verzocht tot verduidelijking van de regeling van het Europees arrestatiebevel (EAB) ten aanzien van de grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van een EAB in verband met het gevaar voor schending van de grondrechten van de betrokkene in geval van zijn overlevering aan de Roemeense autoriteiten.¹⁶³

In een arrest van 29 november 2023 oordeelde de Franse appelrechter dat het EAB moest worden geweigerd, omdat het gevaar bestaat dat het recht op een eerlijk proces voor een onpartijdig en onafhankelijk gerecht wordt geschaad. Volgens deze rechter was sprake van structurele en fundamentele gebreken met betrekking tot de rechterlijke macht in Roemenië. De onduidelijkheid over waar de processen-verbaal van de eedaflegging van rechters worden bewaard roept volgens deze Franse rechter twijfel op over de rechtmatige samenstelling van de gerechten in die lidstaat. Van een van de rechters die over de zaak van betrokkene zouden moeten oordelen is het proces-verbaal onvindbaar en van een ander is alleen een proces-verbaal van de eedaflegging voor officier van justitie aangetroffen. Op 29 april 2024 is verdachte aangehouden in Malta krachtens het tegen hem uitgevaardigde EAB. De Maltese uitvoerende autoriteit heeft vervolgens de verwijzende rechter om aanvullen-

161 Richtlijn 2024/1712/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 juni 2024 tot wijziging van Richtlijn 2011/36/EU betreffende de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers, *PbEU* 2024, L 2024/1712.

162 HvJ EU 4 oktober 2024, gevoegde zaken C-767/22, C-49/23 en C-161/23, *ECLI:EU:C:2024:823 (1Dream e.a.)*.

163 HvJ EU 29 juli 2024, C-318/24 PPU, *ECLI:EU:C:2024:658 (Breian)*.

de informatie verzocht, onder verwijzing van het Franse arrest. De Maltese rechter heeft vervolgens op 20 mei 2024 besloten om de verdachte niet over te leveren op grond van informatie over de detentieomstandigheden, waaruit zou blijken dat deze in strijd zijn met artikel 4 EU-Handvest.

Het HvJ EU stelt allereerst vast dat een uitvoerende autoriteit steeds zelf moet nagaan of sprake is van een weigeringsgrond voor de tenuitvoerlegging. Een beslissing tot weigering van de tenuitvoerlegging van een EAB door een andere uitvoerende autoriteit biedt aldus geen grondslag voor weigering van een dergelijk verzoek. Wel dient een uitvoerende autoriteit bij haar eigen onderzoek naar het bestaan van een weigeringsgrond rekening te houden met de redenen voor weigering van de eerste uitvoerende autoriteit. De uitvaardigende autoriteit is op haar beurt niet verplicht om het EAB in te trekken, maar dient wel bij de weigering van de tenuitvoerlegging oplettend te zijn. Indien de omstandigheden niet zijn veranderd, kan zij een EAB niet handhaven wanneer de tenuitvoerlegging op rechtmatige gronden is geweigerd. Dat is anders wanneer de omstandigheden zijn gewijzigd en het risico op schending van de grondrechten van de betrokkene is weggenomen.

Ten tweede stelt het HvJ EU vast dat de uitvoerende rechterlijke autoriteit het EAB niet kan weigeren op grond van het feit dat het proces-verbaal van de eedaflegging van de rechter die deze straf heeft opgelegd, niet kan worden gevonden of alleen de eed die de openbaar aanklager heeft afgelegd. Niet elke onregelmatigheid kan twijfel doen rijzen over de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van die rechter. In elk geval kan onzekerheid over de eedaflegging volgens het HvJ EU niet worden aangemerkt als een structureel of fundamenteel gebrek, wanneer het nationale recht voorziet in doeltreffende rechtsmiddelen die het mogelijk maken zich te beroepen op een eventuele ontbrekende eedaflegging van de rechters die een bepaald vonnis hebben gewezen en op basis daarvan dat vonnis te laten vernietigen. Het is aan de verwijzende rechter om na te gaan of in het Roemeense recht dergelijke rechtsmiddelen bestaan.

Ten derde oordeelt het HvJ EU dat de uitvoerende autoriteit het EAB niet louter mag weigeren op grond van gegevens betreffende de detentieomstandigheden in de penitentiaire inrichtingen van de uitvaardigende lidstaat die zij zelf heeft verzameld, zonder daarover de uitvaardigende lidstaat om aanvullende gegevens te verzoeken. Bovendien mag geen strengere maatstaf worden gehanteerd dan die waarin artikel 4 EU-Handvest voorziet. Zo kan de uitvoerende lidstaat dus niet vereisen dat sprake moet zijn van een ‘nauwkeurig plan voor de tenuitvoerlegging van de straf’ of van ‘precieze criteria voor de vaststelling van een bepaalde tenuitvoerleggingsregeling’.

Tot slot geeft het HvJ EU aan dat de uitvaardigende rechterlijke autoriteit niet verplicht is het HvJ EU om een prejudiciële beslissing te verzoeken, gelet op de re-

denen op grond waarvan de uitvoerende rechterlijke autoriteit heeft geweigerd om een EAB ten uitvoer te leggen, voordat zij beslist dit EAB in te trekken of te handhaven, tenzij de beslissing die zij zal moeten nemen volgens het nationale recht niet vatbaar is voor hoger beroep.

- *Het Hof van Justitie EU doet uitspraak over schadeloosstelling van naaste familieleden van de overledenen (zaak C-126/23)*

In deze zaak gaat het over de vraag of nationale wetgeving waarbij de aan familieleden van het slachtoffer van een levensdelict verschuldigde bedragen worden vastgesteld op basis van de graad van verwantschap verenigbaar is met het Unierecht.¹⁶⁴ Het HvJ EU stelt vast dat het begrip slachtoffers van Richtlijn 2004/80/EG zo moet worden uitgelegd dat het ook van toepassing is op indirecte slachtoffers van opzettelijke geweldsmisdrijven, zoals naaste familieleden van de als gevolg van een opzettelijk geweldsmisdrijf overleden persoon, wanneer zij daar indirect de gevolgen van ondergaan. Het doel van de richtlijn is immers dat wordt gewaarborgd dat slachtoffers die schade ondervinden van gepleegde opzettelijke geweldsmisdrijven schadeloos worden gesteld. Indien deze groep enkel beperkt zou zijn tot de directe slachtoffers van het misdrijf, zou in het geval van het overlijden van het slachtoffer niet tot schadeloosstelling te hoeven worden overgegaan en verliest de richtlijn elk nuttig effect.

Dat betekent dus dat nationale wetgeving geen beperking mag aanbrengen ten aanzien van de groep van nabestaanden die voor schadeloosstelling in aanmerking komen. De nationale wetgeving kan wel bepalen dat aan bepaalde familieleden, zoals de echtgenoot en/of kinderen voorrang wordt gegeven boven andere familieleden, maar mag deze andere familieleden dus niet uitsluiten. ‘Zo’n nationale schadeloosstellingsregeling houdt namelijk geen rekening met het lijden en de ernst van de gevolgen van het misdrijf voor die familieleden, en draagt dus niet in voldoende mate bij tot de vergoeding van hun materiële en immateriële schade’, aldus het HvJ EU.

- *Bijwonen strafzaak middels videoconferentie (zaak C-760/22)*

In deze zaak heeft het Hof van Justitie EU zich uitgelaten over de mogelijkheid om zittingen in strafzaken bij te wonen door middel van videoconferentie.¹⁶⁵ De Bulgaarse verwijzende rechter wilde van het HvJ EU weten of Richtlijn 2016/343 zo moet worden uitgelegd dat door de online-deelname van een verdachte het risico bestaat dat zijn recht om aanwezig te zijn op de terechtzitting wordt geschonden en, zo ja, welke maatregelen geschikt zouden zijn om een dergelijke schending te voorkomen. Een in het Verenigd Koninkrijk wonende beklagde wil graag via een videoconferentie deelnemen aan de zittingen in een strafzaak die tegen hem liep in

164 HvJ EU 7 november 2024, C-126/23, ECLI:EU:C:2024:937 (*Burdene*).

165 HvJ EU 4 juli 2024, C-760/22, ECLI:EU:C:2024:574 (*FP e.a.*).

Bulgarije. Het HvJ EU overweegt dat Richtlijn 2016/343 dat bij uitdrukkelijk verzoek van de beklagde niet uitsluit, zolang de Handvest- en EVRM-rechten op een eerlijk proces maar gewaarborgd blijven. Dat betekent in ieder geval dat de betrokkene de procedure goed moet kunnen volgen, dat hij zonder technische belemmeringen moet kunnen worden gehoord en dat hij vertrouwelijk met zijn advocaat moet kunnen communiceren.

- *Doorzoeken smartphone (zaak C-548/21)*

Op het gebied van de opsporing is belangwekkend dat het Hof van Justitie EU het onderzoek aan smartphones (niet meer weg te denken uit de dagelijkse opsporing) heeft genormeerd.¹⁶⁶ In de zogenoemde Landeck-zaak had de Oostenrijkse politie de mobiele telefoon in beslag genomen van de geadresseerde van een pakketje, nadat bij een drugscontrole was vastgesteld dat dit drugs bevatte. Vervolgens heeft de politie vergeefse pogingen gedaan om de telefoon te ontgrendelen om toegang te krijgen tot de gegevens die daarin waren opgeslagen. Zij had geen toestemming van het parket of van een rechter, heeft de pogingen tot ontgrendeling niet gedocumenteerd en heeft de betrokkene hiervan niet in kennis gesteld. Het HvJ EU oordeelde dat ook al was slechts geprobeerd toegang tot de inhoud van de telefoon te krijgen, sprake was van verwerking van persoonsgegevens. Omdat die inhoud het mogelijk zou maken om precieze conclusies te trekken over het privéleven van de betrokkene, was de beperking op het recht op eerbiediging van het privéleven en het familie- en gezinsrecht (bijzonder) ernstig. Niet kan echter worden gezegd dat zulke beperkingen alleen toegestaan zijn in de opsporing van ernstige feiten. Cruciaal is wel dat het HvJ EU heeft geoordeeld dat een dergelijk onderzoek onderworpen moet zijn aan een voorafgaande toetsing door een rechterlijke instantie of een onafhankelijke bestuurlijke autoriteit, en dat de betrokkene moet worden genotificeerd van een poging tot toegang. Indien en voor zolang dat in het belang van het onderzoek is, kan die notificatie worden uitgesteld. Op nationaal niveau heeft A-G Hartevelde in twee conclusies stilgestaan bij de gevolgen van dit arrest voor het Nederlandse recht.¹⁶⁷ De uitspraak van de Hoge Raad is (voorlopig) bepaald op 28 januari 2025.

Cybercrime & Cybersecurity

Verzorgd door mr. N. van der Voort

Inleiding

Deze kroniek gaat in op belangrijke ontwikkelingen in de wet- en regelgeving en geeft een overzicht van de rechtspraak op het gebied van Cybercrime in de tweede helft van 2024. Als start van dit overzicht wordt kort stil-

¹⁶⁶ HvJ EU 4 oktober 2024, C-548/21, ECLI:EU:C:2024:830 (*Bezirkshauptmannschaft Landeck*).

¹⁶⁷ Conclusie A-G Hartevelde 19 november 2024, ECLI:NL:PHR:2024:1230 en ECLI:NL:PHR:2024:1236.

gestaan bij het Cybersecuritybeeld Nederland 2024 (hierna: CSBN 2024).¹⁶⁸ De belangrijkste bevindingen zijn onder andere als volgt:

- Grote en diverse digitale dreiging: het CSBN 2024 concludeert dat er sprake is van grote en diverse cyberaanvallen in Nederland, die voornamelijk afkomstig zijn van statelijk en criminele actoren. De nadruk ligt daarbij op de ‘turbulente’ geopolitieke tijden, waarbij in het bijzonder wordt gewezen op de oorlog tussen Rusland en Oekraïne, de strijd tussen Israël en Hamas en de spanningen tussen ‘het westen’ en China. Volgens het CSBN 2024 ondervonden wereldwijd aanbieders van vitale processen hinder van cyberaanvallen.
- Ransomware: ransomware blijft onverminderd een groot risico en waar de nadruk eerder lag op versleutelen van data en daaropvolgende afpersing, focussen ransomware-actoren zich nu op het exfiltreren van data. Volgens de Autoriteit Persoonsgegevens hebben zich in Nederland in ieder geval 178 ransomware-aanvallen voorgedaan in 2023.
- Grootschalige uitval van digitale systemen: incidenten maakten duidelijk wat de mogelijk vergaande en onvoorziene gevolgen zijn van een digitale afhankelijkheid van een klein aantal aanbieders (‘digitale monocultuur’). Zo deden zich in 2024 twee grootschalige uitvalincidenten voor als gevolg van een softwarefout, waardoor onder andere ziekenhuizen en overheidsinstellingen grote hinder ondervonden.
- Brede risicobeheersing: het diverse en dynamische karakter van digitale risico’s heeft volgens het CSBN 2024 een brede manier van risicobeheersing nodig, die begint bij de basisprincipes.

In het licht van de conclusie ‘*De digitale dreiging voor Nederland is groot en veelzijdig*’ is het positief om de volgende ontwikkelingen in de regelgeving te benoemen.

Ontwikkelingen in de wet- en regelgeving

- *Wet bevordering digitale weerbaarheid bedrijven in werking getreden*

Per 1 oktober jl. is de Wet bevordering digitale weerbaarheid bedrijven (hierna: Wbdwb) van kracht geworden. Deze wet is ontworpen om het Nederlandse bedrijfsleven, met een specifieke focus op het mkb, beter te beschermen tegen de groeiende dreiging van cyberaanvallen. De wet biedt een juridisch kader dat het mogelijk maakt om bedrijven sneller en eenvoudiger te informeren over digitale kwetsbaarheden, cyberdreigingen en -incidenten. Met de inwerkingtreding van de Wbdwb krijgt de minister van Economische Zaken een nieuwe wettelijke taak: het bedrijfsleven voorzien van ernstige digitale dreigingsinformatie die bij de overheid bekend is. Voor vitale organisaties (zoals banken en drinkwaterbedrijven) is dit al geregeld in de Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen. Het notificeren over digitale kwetsbaarheden en beveiligingslekken vereist vaak

¹⁶⁸ NCTV, *Cybersecuritybeeld Nederland 2024*, Den Haag: NCTV 2024.

het gebruik van persoonsgegevens, zoals IP-adressen en e-mailgegevens. De nieuwe Wbdwb biedt hiervoor de noodzakelijke wettelijke grondslag.

- *Digital Operational Resilience Act (DORA)*

Per 17 januari 2025 is de Digital Operational Resilience Act (DORA) van toepassing. Het doel is om de IT-beveiliging van financiële entiteiten zoals banken, verzekeringsmaatschappijen en beleggingsondernemingen te versterken en ervoor te zorgen dat de financiële sector in Europa veerkrachtig blijft bij ernstige operationele verstoringen. In DORA zijn onder andere bepalingen opgenomen over ICT-ricicomanagement, ICT third-party ricicomanagement, informatiedeling en IT-gerelateerde incidenten. Zo omvat DORA verschillende meldings- en rapportageverplichtingen. Financiële instellingen moeten bijvoorbeeld ernstige ICT-gerelateerde incidenten kunnen melden bij De Nederlandsche Bank (DNB). Daarnaast moeten zij een informatieregister bijhouden met een overzicht van alle ICT-diensten die zij van derde partijen afnemen, inclusief onderuitbesteding. Voor de praktijk is relevant dat wanneer de beheersing van IT binnen een onderneming onvoldoende is, (leden van) de raad van bestuur of raad van commissarissen aansprakelijk kunnen worden gesteld. Het doel hiervan is om de betrokkenheid van het management bij IT-gerelateerde risico's te vergroten.

Jurisprudentie

- *Doxing*

Op 1 oktober jl. veroordeelde de rechtbank Amsterdam een verdachte tot een gevangenisstraf voor de duur van 210 dagen, omdat hij zich onder meer schuldig heeft gemaakt aan doxing ex artikel 285 Sr.¹⁶⁹ Doxing is sinds 1 januari 2024 strafbaar. Onder doxing wordt kort gezegd verstaan het zich verschaffen, verspreiden of anderszins ter beschikking stellen van persoonsgegevens van een ander of een derde met het oogmerk om die ander vrees aan te (laten) jagen, ernstige overlast aan te (laten) doen of hem in de uitoefening van zijn ambt of beroep ernstig te (laten) hinderen.

De verdachte was de beheerder van een chatgroep op het onlineplatform Telegram. In deze besloten chatgroep waren ruim 1.300 deelnemers, waaronder verschillende aangeefsters in deze zaak. De verdachte heeft foto's van deze personen geplaatst met begeleidende berichten, inclusief persoonsgegevens die naar hen herleidbaar zijn, zoals (bij)namen, adressen en woonplaatsen. De verdachte heeft verklaard dat hij de foto's en berichten heeft geplaatst met de bedoeling om de betreffende personen lastig te vallen en/of te lasteren. Hij wilde hen 'exposen' (de rechtbank begrijpt hieronder: publiekelijk ter verantwoording roepen), omdat zij hetzelfde bij hem en anderen hadden gedaan. Om die reden komt de rechtbank tot de conclusie dat er sprake is van bewezen oogmerk bij de verdachte om hen angst aan te jagen en/of ernstige last te veroorzaken. Daarnaast heeft

de verdachte ook een video van seksuele aard in de Telegram-groep gedeeld, terwijl hij wist dat deze openbaarmaking nadelig voor een van de slachtoffers kon zijn. De rechtbank overweegt dat, hoewel een gedeelte van de persoonsgegevens vóór de inwerkingtreding van artikel 285d Sr zijn gedeeld, de gegevens toch onder de reikwijdte van het artikel vallen omdat ze ook ná inwerkingtreding nog steeds online stonden. *'De slachtoffers waren op die data zodoende nog steeds "exposed" en ondervonden nog steeds vrees en/of overlast als gevolg van die "exposure"'*, concludeert de rechtbank.

De rechtbank Rotterdam slaat in december 2024 een andere weg in.¹⁷⁰ De verdachte in deze zaak werd ervan beschuldigd in december een aantal Twitterberichten (thans X geheten) geplaatst te hebben, waarin hij de persoonsgegevens van een officier van justitie en diens broer openbaar maakte. Deze berichten stonden op 5 januari 2024 nog steeds online. De vraag die in deze zaak voorlag, was of het niet verwijderen van deze berichten binnen de reikwijdte van artikel 285d Sr valt. In tegenstelling tot de rechtbank Amsterdam, die op 1 oktober uitspraak deed, concludeert de rechtbank Rotterdam dat het niet verwijderen van de Twitterberichten *niet* voldoet aan het vereiste oogmerk volgens artikel 285d Sr. Hierbij maakt de rechtbank de volgende vergelijking:

'Voor strafbaarheid is vereist dat een verdachte bij het verspreiden het voornoemde oogmerk moet hebben. In het voorbeeld van de poster met strafbare teksten daarop zal de persoon die de poster heeft opgehangen zelf ook iedere dag geconfronteerd worden met de poster en zal hij iedere dag opnieuw ervoor kiezen om de poster te laten hangen zodat voorbijgangers, opnieuw en ook steeds, kennis kunnen nemen van de inhoud ervan. Het nalaten de poster te verwijderen wordt daarmee een bijna actieve handeling die kan worden geduid als (opnieuw) verspreiden met meergenoemd oogmerk. Dat ligt anders bij het plaatsen van berichten op een sociale netwerk website als Twitter waar dagelijks vele berichten worden geplaatst waarmee de verzender niet steeds opnieuw (dagelijks) wordt geconfronteerd.'

De rechtbank Rotterdam spreekt de verdachte vrij van doxing.

- *Onlinehandelsfraude*

In de tweede helft van 2024 zijn er tot het moment van schrijven van deze kroniek negen gepubliceerde uitspraken te vinden met betrekking tot onlinehandelsfraude in de zin van artikel 326e Sr, een selectie wordt hieronder besproken.¹⁷¹

¹⁷⁰ Rb. Rotterdam 4 december 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:12023.

¹⁷¹ Rb. Rotterdam 29 augustus 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:8231; Rb. Gelderland 2 september 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:5972 en ECLI:NL:RBGEL:2024:5974; Rb. Overijssel 15 oktober 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:5283; Rb. Gelderland 16 oktober 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:7035 en ECLI:NL:RBGEL:2024:7036; Rb. Noord-Holland 4 november 2024, ECLI:NL:RBNHO:2024:12690; Rb. Gelderland 19 november 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:8091; Rb. Overijssel 28 november 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:6310.

¹⁶⁹ Rb. Amsterdam 1 oktober 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:6022.

In augustus veroordeelde de rechtbank Rotterdam een verdachte tot zeven maanden gevangenisstraf, waarvan één maand voorwaardelijk, wegens het plegen van onlinehandelsfraude en het uiten van bedreigingen.¹⁷² De verdachte bood goederen te koop aan via Facebook, die hij na ontvangst van de betalingen niet leverde. De rechtbank overwoog hierbij in het bijzonder wanneer er sprake is van het gewoonte maken van onlinehandelsfraude, namelijk wanneer sprake is van *‘een pluraliteit van feiten die niet slechts toevallig op elkaar volgen, maar onderling in zeker verband staan en wel (objectief) wat de aard van de feiten betreft, en (subjectief) wat de psychische gerichtheid van de dader aangaat: de neiging om telkens weer zo’n feit te begaan’*. De verdachte bood meerdere artikelen aan zonder de intentie om deze te leveren, waardoor het gewoontebestanddeel bewezen werd. Daarnaast heeft de verdachte een aantal bedreigingen geuit jegens klanten die hem confronteerden omdat zij de goederen niet ontvangen hadden. Zodoende komt de rechtbank tot de eerdergenoemde straf, inclusief een aantal bijzondere voorwaarden.

Een aantal dagen later stond een tweetal verdachten terecht voor de rechtbank Gelderland voor het medeplegen van onlinehandelsfraude in 2020.¹⁷³ De verdachte en diens partner hebben een website aangemaakt en daarop verschillende medicatie te koop aangeboden. Het gaat om zware pijnstillers en slaapmiddelen die niet zonder recept verkrijgbaar zijn (oxycodon, dormicum/midazolam, flurazepam, methyfenidaat en/of diazepam). In een periode van iets meer dan zes weken zijn er meer dan tweehonderd bestellingen gedaan via de website voor in totaal bijna € 18.000, terwijl maar één bestelling geleverd is. Uit het onderzoek bleek dat de kopers wanhopig op zoek waren naar de medicatie in de hoop om hun pijn te verlichten. De rechtbank acht dit zeer kwalijk. Zodoende worden de verdachten veroordeeld tot respectievelijk zes en vijf maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor het een gewoonte maken van het plegen van onlinehandelsfraude.

De rechtbank Overijssel kwam in oktober 2024 tot de oplegging van een gevangenisstraf voor de duur van 720 dagen (waarvan weliswaar 614 voorwaardelijk), en een taakstraf van 180 uren.¹⁷⁴ De verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan een grootschalige onlinehandelsfraude. In een periode van bijna twee jaar zijn er ongeveer zeventig aangiftes gedaan tegen de verdachte. Volgens de verdachte zelf zijn er echter nog meer gedupeerden. Verdachte bewoog zijn slachtoffers ertoe om de door hem online aangeboden goederen of tickets voor gewilde festivals en/of concerten te kopen. Vaak benaderde hij zijn slachtoffers op eigen initiatief via social media. Hij verstuurde vals opgemaakte e-mailberichten waarin stond dat de tickets waren overgedragen en hij maakte hierbij gebruik van zelf aangemaakte e-mailadressen

die afkomstig leken van officiële organisaties zoals Ticketmaster en Paylogic. Zo werd het vertrouwen van slachtoffers gewonnen, waarna zij overgingen tot betaling. De verkochte goederen en tickets werden echter niet geleverd. In april en november 2023 was hij al als verdachte aangemerkt en verhoord en in maart 2024 was hij voorgeleid aan de rechter-commissaris, maar ook in en na deze periode heeft hij zijn onlinehandelsfraude voortgezet. De rechtbank rekent dit de verdachte zwaar aan en komt, alles afwegende, tot voornoemde straf.

In het vonnis van de rechtbank Gelderland van oktober 2024 stond onlinehandelsfraude met geregistreerde diploma’s, rijbewijzen en andere documenten centraal.¹⁷⁵ Op het platform Telegram werd een groot aantal van dergelijke valse documenten aangeboden; denk aan rijbewijzen, vaarbewijzen, PCR-testen, vaccinatiebewijzen of vaccinatiepaspoorten, VCA-certificaten, BKR-registraties, diploma’s en schuldkwijtscheldingen via het BKR en DUO. Na betaling werden de documenten echter niet geleverd. De rechtbank acht het zodoende vrij eenvoudig bewezen dat de verdachte zich – samen met zijn medeverdachte – schuldig heeft gemaakt aan onlinehandelsfraude. De verdachte krijgt een voorwaardelijke gevangenisstraf van drie maanden en een taakstraf van 180 uur opgelegd.

- *Malware*¹⁷⁶

Een zeer interessante uitspraak is die van de rechtbank Overijssel van 23 juli 2024.¹⁷⁷ In dit vonnis is de verdachte veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar, waarvan een jaar voorwaardelijk, omdat hij zich schuldig heeft gemaakt aan grootschalige cybercriminaliteit. De verdachte heeft namelijk een applicatie vervaardigd. Met deze applicatie heeft hij verschillende vormen van cybercriminaliteit gepleegd. Daarnaast heeft hij een groot aantal persoonsgegevens en bitcoins van anderen afhandig gemaakt, en werd schuldig bevonden aan het bezit van een vuurwapen en munitie.

Volgens de rechtbank kan de applicatie van de verdachte worden gezien *‘als een Zwitsers zakmes voor cybercriminaliteit’*. De app biedt diverse functionaliteiten waarmee strafbare feiten kunnen worden gepleegd. Deze functionaliteiten omvatten het volledige proces, van het versturen van phishingmails tot het uitbuiten van de hiermee verkregen gegevens. De functionaliteiten van de app zijn onder andere:

1. Phishing: versturen van betrouwbaar ogende phishingmails.
2. Hacking: geautomatiseerd testen en verrijken van verkregen persoonsgegevens.

172 Rb. Rotterdam 29 augustus 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:8231.

173 Rb. Gelderland 2 september 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:5972 en ECLI:NL:RBGEL:2024:5974.

174 Rb. Overijssel 15 oktober 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:5283.

175 Rb. Gelderland 16 oktober 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:7035.

176 Vier uitspraken: Rb. Overijssel 23 juli 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:3924; Rb. Midden-Nederland 16 oktober 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:5892; Rb. Noord-Holland 9 september 2024, ECLI:NL:RBNHO:2024:11020; Rb. Gelderland 26 september 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:690.

177 Rb. Overijssel 23 juli 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:3924.

3. Accountovername: met een verkregen e-mail/wachtwoord-combinatie geautomatiseerd persoonsgegevens van webaccounts afhalen, zoals bij cryptoaccounts.
4. Misbruik persoonsgegevens: bestellingen plaatsen en mails doorzenden naar een andere mailbox dan die van de rechtmatige accounthouder.
5. Identiteitsfraude: identiteitsbewijzen namaken zodat pakketten kunnen worden afgehaald en getoond op mobiele telefoons.

De rechtbank acht bewezen dat de verdachte, al dan niet samen met anderen, betrokken is geweest bij phishing-aanvallen op een platform en bij een hack van een bedrijf, waarbij gegevens in zijn applicatieserver zijn overgenomen en naar andere servers zijn doorgestuurd. Met de buitgemaakte gegevens is er geautomatiseerd ingelogd op afgevangen accounts. In die e-mailaccounts zijn regels ingesteld waardoor inkomende berichten direct naar mailaccounts van de verdachte en/of anderen werden doorgestuurd. Daarna zijn er op naam van diverse accounthouders producten bij webshops besteld, waarbij betaal- en leveringsnotificaties die naar de betreffende e-mailaccounts werden verzonden, werden veranderd of verwijderd. De huur van de applicatie-servers door de verdachte werd betaald met cryptovaluta uit wallets van anderen. Hiervoor werden cryptoaccounts gehackt. Ook heeft de verdachte met behulp van zijn applicatie afbeeldingen van identiteitsbewijzen van anderen ter beschikking gesteld en voorhanden gehad, met als doel daarmee valse digitale ID-bewijzen te maken. Door zijn handelen heeft de verdachte met de door hem (door)ontwikkelde applicatie niet alleen cybercriminaliteit gefaciliteerd; hij heeft zich hieraan ook zelf schuldig gemaakt. Al met al komt de rechtbank tot het opleggen van de eerdergenoemde gevangenisstraf.

- *Computervrederebreuk, phishing, vernieling digitale gegevens*

De overige uitspraken hebben betrekking op (een combinatie van) de delicten computervrederebreuk (arti-

kel 138ab Sr),¹⁷⁸ phishing (artikel 312 Sr),¹⁷⁹ vernieling van digitale gegevens (artikel 350a, 350b en 350c Sr)¹⁸⁰. Vanwege het grote aantal uitspraken wordt er een selectie besproken.

De rechtbank Gelderland veroordeelde in september 2024 een verdachte tot twaalf maanden gevangenisstraf wegens het in het bezit hebben en in vereniging verkopen en verspreiden van een enorme hoeveelheid persoonsgegevens (leads) (feiten 1 en 2), het (gewoonte) witwassen van de opbrengsten daarvan in cryptovaluta ter waarde van € 14.387,58 (feit 3) en oplichting (feit 4).¹⁸¹ Ten aanzien van de eerste twee feiten, namelijk het voorhanden hebben en verspreiden van persoonsgegevens, kan het volgende worden opgemerkt. Dit feit kwam aan het licht door een pseudokoop door een verbalisant via de app Telegram in 2021. De verbalisant benaderde een gebruiker en gaf aan geïnteresseerd te zijn in persoonsgegevens 'full into 65+' (oftewel persoonsgegevens van ouderen). De verbalisant maakte ook expliciet duidelijk dat hij op zoek was naar verse leads of persoonsgegevens. Een ander account (later bleek dit de medeverdachte te zijn) verwees hem door naar de verdachte. Uiteindelijk kocht hij 5.000 targetleads van deze persoon. Opvallend is dat de rechtbank concludeert dat er sprake is van een feit van algemene bekendheid dat dergelijke data frequent wordt misbruikt binnen frauduleu-

178 Hof Den Haag 8 augustus 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:1415; Hof Amsterdam 10 oktober 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:3155; Hof Den Bosch 10 oktober 2024, ECLI:NL:GHSHE:2024:3279; Hof Den Haag 28 november 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:2313; Rb. Midden-Nederland 10 juni 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:4745; Rb. Midden-Nederland 12 juli 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:4726; Rb. Overijssel 19 juli 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:3844; Rb. Overijssel 23 juli 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:3924; Rb. Amsterdam 24 juli 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:4640; Rb. Overijssel 23 juli 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:3924; Rb. Zeeland-West-Brabant 8 augustus 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:5416; Rb. Noord-Holland 8 augustus 2024, ECLI:NL:RBNHO:2024:9504; Rb. Midden-Nederland 12 augustus 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:4845; Rb. Zeeland-West-Brabant 23 augustus 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:5815, ECLI:NL:RBZWB:2024:5817 en ECLI:NL:RBZWB:2024:5818; Rb. Noord-Nederland 27 augustus 2024, ECLI:NL:RBNNE:2024:3287; Rb. Noord-Holland 9 september 2024, ECLI:NL:RBNHO:2024:11020; Rb. Rotterdam 16 september 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:9341; Rb. Noord-Nederland 17 september 2024, ECLI:NL:RBNNE:2024:3630; Rb. Den Haag 30 september 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:15487; Rb. Den Haag 8 oktober 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:16115; Rb. Midden-Nederland 8 oktober 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:5743; Rb. Den Haag 15 oktober 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:16708; Rb. Den Haag 23 oktober 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:17221 en ECLI:NL:RBDHA:2024:17209; Rb. Limburg 12 november 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:8111; Rb. Noord-Nederland 25 november 2024, ECLI:NL:RBNNE:2024:4600; Rb. Rotterdam 27 november 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:12711; Rb. Midden-Nederland 29 november 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:6644.

179 Rb. Overijssel 23 juli 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:3924; Rb. Rotterdam 16 september 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:9341; Rb. Noord-Nederland 17 september 2024, ECLI:NL:RBNNE:2024:3630; Rb. Noord-Holland 9 september 2024, ECLI:NL:RBNHO:2024:11020; Rb. Midden-Nederland 16 oktober 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:5892; Rb. Noord-Holland 14 november 2024, ECLI:NL:RBNHO:2024:12916; Rb. Den Haag 22 november 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:19319, ECLI:NL:RBDHA:2024:19297, ECLI:NL:RBDHA:2024:19321 en ECLI:NL:RBDHA:2024:19298; Rb. Noord-Nederland 25 november 2024, ECLI:NL:RBNNE:2024:4600.

180 Rb. Overijssel 6 augustus 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:4258; Rb. Zeeland-West-Brabant 23 augustus 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:5815, ECLI:NL:RBZWB:2024:5817 en ECLI:NL:RBZWB:2024:5818; Rb. Rotterdam 17 oktober 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:10756.

181 Rb. Gelderland 26 september 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:6909.

ze praktijken zoals WhatsApp-fraude & bankhelpdesk-fraude.

De rechtbank Zeeland-West-Brabant heeft uitspraak gedaan in een zaak betreffende bankhelpdeskfraude.¹⁸² De slachtoffers waren (kwetsbare) ouderen die in Zeeland woonden, waarbij het oudste slachtoffer destijds 104 jaar oud was. Alle slachtoffers werden gebeld door personen die betrokken waren bij de fraude en zich voordeden als medewerkers van de Rabobank. De slachtoffers werden bang gemaakt en overgehaald om toegang te geven tot hun bankgegevens, omdat hen werd verteld dat criminelen hun geld probeerden te stelen of dat er een virus op hun apparaten zat. In sommige gevallen werden zij overgehaald om het programma Anydesk te downloaden, zodat de beller op afstand hun computer kon overnemen en handelingen in hun digitale bankomgeving kon verrichten. In alle gevallen stuurde de beller iemand langs om de bankpas en de randomreader / Rabo Scanner op te halen. Bij meerdere aangevers heeft deze persoon ook handelingen verricht op hun computer, waardoor hij toegang kreeg tot de Rabobankrekening. Daarnaast werden in enkele gevallen een telefoon en een iPad meegenomen. Uiteindelijk is er in totaal een bedrag van € 74.332,75 afhandig gemaakt van de slachtoffers. De rechtbank concludeert dat de verdachte in ieder geval als ophaler heeft gefungeerd en een onmisbare schakel vormde binnen de oplichtingsorganisatie. De rechtbank komt zodoende tot de bewezenverklaring van een groot aantal delicten, te weten medeplegen van oplichting (meermalen gepleegd), diefstal in vereniging met een valse sleutel (meermalen gepleegd), medeplegen van computervredbreuk (meermalen gepleegd), poging tot diefstal in vereniging met een valse sleutel, medeplegen van een poging tot oplichting. Zodoende wordt de verdachte ook veroordeeld tot een aanzienlijke gevangenisstraf, namelijk voor de duur van 28 maanden.

In augustus 2024 komt de rechtbank Midden-Nederland tot een vrijspraak voor het medeplegen van gekwalificeerde diefstal en computervredbreuk, maar werd de medeplichtigheid bij een gekwalificeerde diefstal wel bewezen verklaard.¹⁸³ Ook dit betrof bankhelpdeskfraude. De rechtbank was van oordeel dat de verdachte niet als pleger of medepleger kon worden aangemerkt, omdat hij niet rechtstreeks betrokken was bij het contact met de slachtoffers en het afhandig maken van de verschillende geldbedragen. Zijn rol was beperkt tot het verstrekken van zijn bankrekeningnummer en het opnemen van geldbedragen die op dat bankrekeningnummer werden bijgeschreven. Daarom achtte de rechtbank de medeplichtigheid wel bewezen. De verdachte wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van 60 dagen, waarvan 56 dagen voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar, alsmede een taakstraf van 100 uur.

Een daadwerkelijke bankmedewerker werd als medeplichtige veroordeeld voor bankhelpdeskfraude, door de

rechtbank Noord-Nederland.¹⁸⁴ De verdachte heeft als medewerkster van de bank gedurende een lange periode haar inloggegevens gebruikt voor het verrichten van niet-zakelijke raadplegingen naar persoonsgegevens van oudere klanten. Het betrof allen klanten die op dat moment 78 jaar of ouder waren. Omdat de verdachte haar account onrechtmatig heeft gebruikt voor een ander doel dan waarvoor toegang was verleend, komt de rechtbank tot de conclusie dat de verdachte computervredbreuk heeft gepleegd. Zij heeft hierdoor een grote hoeveelheid persoons- en rekeninggegevens overgenomen, die zij voorhanden heeft gehad en ook verkocht, overgedragen en verspreid heeft. Deze leads zijn gebruikt door de medeverdachten in de bankhelpdeskfraude. *'Bankhelpdeskfraude gerelateerde feiten staan of vallen met medewerkers van banken die persoonsgegevens verschaffen aan anderen'*, aldus de rechtbank. De rechtbank rekent het de verdachte zwaar aan dat zij moedwillig misbruik heeft gemaakt van het in haar gestelde vertrouwen als bankmedewerkster, en acht haar medeplichtig aan de bankhelpdeskfraude. Uiteindelijk legt de rechtbank haar een gevangenisstraf voor de duur van 24 maanden op waarvan 12 maanden voorwaardelijk, met een proeftijd van drie jaar.

Een aanzienlijke gevangenisstraf voor bankhelpdeskfraude werd ook opgelegd aan de verdachte in het vonnis van dezelfde rechtbank Noord-Nederland in september 2024, namelijk een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van veertig maanden.¹⁸⁵ De verdachte heeft zich ruim een jaar schuldig gemaakt aan bankhelpdeskfraude, met een totale schade van circa € 200.000. De modus operandi in deze zaak vormt geen verrassing. Zoals in de meeste gevallen van bankhelpdeskfraude deden de verdachte en diens medeverdachten zich voor als bankmedewerkers en beweerden zij dat er problemen waren met de bankrekening. De slachtoffers moesten een tool installeren, zodat de zogenoemde bankmedewerker kon meekijken. Vervolgens werden er bedragen overgeschreven naar andere rekeningnummers of werden er goederen van het geld besteld. De verdachte heeft meerdere bankhelpdeskfraudes gepleegd en daarnaast verschillende leads voorhanden gehad. De rechtbank houdt er in strafverzwarende zin rekening mee dat de verdachte eerder onherroepelijk is veroordeeld. Een gevangenisstraf voor dezelfde duur in een andere bankhelpdeskfraudezaak – waarvan weliswaar tien maanden voorwaardelijk – werd opgelegd door de rechtbank Midden-Nederland. De modus operandi in deze zaak wijkt ook niet af van hetgeen gebruikelijk is bij dergelijke fraudes. Bijzonder in dit geval is wel dat de verdachten zich, bij het bezoeken van de slachtoffers thuis om de buit op te halen, geregeld voordeden als politieagenten. Hierbij werd soms zelfs een politie-uniform gedragen. Hierdoor is niet alleen het vertrouwen van de slachtoffers in hun medemens en het bankwezen geschaad, maar ook het vertrouwen in openbare instanties zoals

182 Rb. Zeeland-West-Brabant 8 augustus 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:5416.

183 Rb. Midden-Nederland 12 augustus 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:4845.

184 Rb. Noord-Nederland 27 augustus 2024, ECLI:NL:RBNNE:2024:3287.

185 Rb. Noord-Nederland 17 september 2024, ECLI:NL:RBNNE:2024:3630.

de politie. Bovendien is ook bewezen verklaard dat de verdachte verschillende phishingpanels voorhanden heeft gehad. Zodoende komt de rechtbank tot voornoemde strafoplegging, inclusief bijzondere voorwaarden.

De rechtbank Den Haag deed uitspraak in een zaak omtrent een ambtenaar van de Belastingdienst die verdacht werd van passieve ambtelijke omkoping, computervrederebreuk en (gewoonte)witwassen.¹⁸⁶ De verdachte was werkzaam als deurwaarder bij de Belastingdienst. In die hoedanigheid had hij met zijn account toegang tot verschillende systemen, waardoor hij onder meer kentekens en Burgerservicenummers kon raadplegen. Uit het onderzoek blijkt dat de verdachte zich ruim anderhalf jaar lang heeft laten omkopen om aan derden persoonsgegevens uit deze systemen van de Belastingdienst te verstrekken. Dit deed hij telkens onbevoegd en buiten kantooruren. Het contante geld dat de verdachte met de omkoping verdiende, heeft hij telkens witgewassen door het geld, naar eigen zeggen, uit te geven aan boodschappen. De rechtbank kwam uiteindelijk niet tot een direct link tussen de verstrekte persoonsgegevens en een concreet misdrijf, maar desondanks had de verdachte moeten begrijpen dat de gegevens hoogstwaarschijnlijk niet voor legale doeleinden werden bevestigd. Zo behoorde een van de kentekens bijvoorbeeld tot een auto die betrokken was bij een ripdeal van een partij cocaïne en werd er navraag gedaan naar een persoon die kort daarna is geliquideerd.

Door zijn handelen heeft de verdachte 'op grove wijze het in hem als ambtenaar gestelde vertrouwen beschaamd en zijn positie misbruikt voor persoonlijk voordeel', aldus de rechtbank. Zodoende wordt aan verdachte een gevangenisstraf van 36 maanden opgelegd en wordt hij ontzet uit het ambtenaarsambt voor de duur van vijf jaar.

In november 2024 legde de rechtbank Noord-Nederland een gevangenisstraf op voor de duur van 42 maanden.¹⁸⁷ De verdachte in deze zaak heeft zich schuldig gemaakt aan (het medeplegen van) computervrederebreuk, diefstal met valse sleutels, (het medeplegen van) oplichting en het medeplegen van pogingen tot oplichting. De verdachte heeft onrechtmatig ingelogd bij een dealer van T-Mobile. Hierdoor konden er via de klantsystemen zogenoemde simswaps worden uitgevoerd, waardoor de verdachte de telefoonnummers van klanten kon overnemen. Met deze nummers kon vervolgens gefraudeerd worden. Hier bleef het niet bij; de verdachte heeft ook digitaal ingebroken in de My T-Mobile accounts van particulieren om hiermee te kunnen frauderen. Daarnaast heeft de verdachte zich beziggehouden met het binnendringen in systemen en accounts van particulieren, waarna hij onder andere grote hoeveelheden cryptovaluta heeft weggenomen. Tot slot heeft de verdachte grote hoeveelheden phishingberichten verstuurd uit

naam van de Belastingdienst en de Rabobank, waarna soms ook telefonisch contact plaatsvond met de ontvangers. Tijdens die gesprekken deed hij zich samen met een ander voor als medewerker van de Belastingdienst, waarna grote bedragen afhandig werden gemaakt. De rechtbank acht het extra kwalijk dat de verdachte al eerder voor soortgelijke cyberfeiten is veroordeeld en zich in een proeftijd bevond sinds zijn vrijlating uit detentie in maart 2023.

De rechtbank Rotterdam kwam tot een veroordeling inzake een diefstal van ruim 1.500 bitcoins.¹⁸⁸ De bitcoins hadden destijds een waarde van ongeveer \$26 miljoen. De verdachte zou zich hier samen met anderen schuldig aan hebben gemaakt door op illegale wijze gebruik te maken van de geautomatiseerde gegevens van het slachtoffer. Omdat de onlinecryptowallet van het slachtoffer is aangepast door het overnemen van de cryptovaluta, komt de rechtbank mede tot een bewezenverklaring van artikel 350a Sr. Vervolgens heeft de verdachte zich gedurende een lange periode samen met anderen schuldig gemaakt aan het (gewoonte)witwassen van grote geldbedragen die met de opbrengst van de genoemde diefstal verkregen waren, alsook aan het gewoontewitwassen van andere grote geldbedragen, luxe horloges, sieraden, tassen, kleding en een vaartuig. Omdat de verdachte en het Openbaar Ministerie procesafspraken zijn overeengekomen die door de rechtbank worden gevolgd, vindt er geen uitvoerige behandeling plaats. De verdachte wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van drie jaar.

De rechtbank Den Haag boog zich in een viertal vonnissen¹⁸⁹ over een criminele organisatie die zich bezighield met sextortion. Dit ziet kort gezegd op de chantage van slachtoffers door middel van seksueel getinte afbeeldingen. In een periode van bijna twee jaar zijn meerdere mannen hier slachtoffer van geworden. De slachtoffers hadden zich aangemeld op een dating- of chatsite gericht op erotisch contact. Hier werden zij vervolgens benaderd door de verdachten, die zich voordeden als een vrouw. Deze 'vrouw' stelde voor om diverse erotische foto's en video's uit te wisselen. Daarna begon de chantage en kregen de slachtoffers bericht dat een geldbedrag moest worden betaald, om te voorkomen dat het beeldmateriaal zou worden doorgestuurd naar de met naam genoemde familieleden, vrienden en/of collega's. Ook komt de rechtbank tot bewezenverklaringen van witwassen. In de criminele organisatie hadden de verschillende verdachten verschillende rollen. Zo waren sommigen belast met het onlinecontact en waren anderen weer verantwoordelijk voor het regelen van katvangers. De rechtbank komt uiteindelijk tot de oplegging van gevangenisstraffen voor de duur van respectievelijk 75 dagen, 10 maanden, 18 maanden en 23 maanden.

188 Rb. Rotterdam 17 oktober 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:10756.

189 Rb. Den Haag 22 november 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:19319, ECLI:NL:RBDHA:2024:19297, ECLI:NL:RBDHA:2024:19321 en ECLI:NL:RBDHA:2024:19298.

186 Rb. Den Haag 30 september 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:15487.

187 Rb. Noord-Nederland 25 november 2024, ECLI:NL:RBNNE:2024:4600.

Varia

Verzorgd door mr. dr. B. van der Vorm

Vanuit het perspectief van strafrechtelijke waarborgen is het onderscheid tussen een herstelsanctie en een bestraffende sanctie van groot belang. Indien sprake is van een bestraffende sanctie gelden de strafrechtelijke waarborgen die zijn neergelegd in het tweede en derde lid van artikel 6 EVRM. Lange tijd was duidelijk dat in het bestuursrecht uitsluitend de bestuurlijke boete – ex artikel 5:40 Awb – moet worden aangemerkt als een bestraffende sanctie. Uit jurisprudentie van de Afdeling blijkt dat het uitsluiten van een student voor het maken van tentamens ook dient te worden aangemerkt als een bestraffende sanctie in de zin van de Awb.¹⁹⁰ Het interessante van deze jurisprudentie is dat de Afdeling deze sanctie wel aanmerkt als een bestraffende sanctie, maar niet de vervolgstap zet om deze sanctie ook aan te merken als een ‘criminal charge’.¹⁹¹ Het lijkt dus een bestraffende sanctie, niet zijnde criminal charge te zijn.

Een andere uitspraak waarop gewezen kan worden, is een uitspraak van het CbB waaruit blijkt dat een aanwijzing op grond van artikel 28 Wwft naar aanleiding van overtredingen niet als een bestuurlijke sanctie wordt aangemerkt.¹⁹² Interessant is ook de jurisprudentie omtrent de toepassing van de Opiumwet en de relevantie van de onschuldpresumptie.¹⁹³ Dit geldt ook voor het afgeven van een negatieve woonklaring en de onschuldpresumptie.¹⁹⁴

Het zal de opletende lezer van deze kroniek – en dit onderdeel van de kroniek in het bijzonder – zijn opgevallen dat dit deel niet is verzorgd door Joost Nan. Helaas heeft hij besloten om de redactie van het *Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving* per 1 januari 2025 te verlaten. Daarom wil ik in dit verband nog eens wijzen op de relevantie van zijn oratie voor het bijzonder strafrecht. In zijn oratie staat de modernisering van het rechtsmiddel hoger beroep in strafzaken centraal. Hij betoogt dat hoger beroep niet meer vanzelfsprekend zou zijn. Naar zijn mening is iedereen beter af als in eerste aanleg een vonnis bij de rechtbank tot stand komt waarmee alle betrokkenen kunnen leven.¹⁹⁵ De redactie is hem dankbaar voor zijn inzet voor dit tijdschrift!

190 Zie uitgebreid B. van der Vorm, A.R. Hartmann & L.J.J. Rogier, ‘Bestuurlijke bestraffing van examenfraude: een uitbreiding van het bestuursstrafrecht?’, *NTB* 2024/328, p. 457-465.

191 Vgl. ABRvS 23 augustus 2024, ECLI:NL:RVS:2024:3442, *JB* 2024/152, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.

192 CbB 26 maart 2024, ECLI:NL:CBB:2024:223, *AB* 2024/247, m.nt. R. Stijnen; *TvSO*/18355, m.nt. H.J.B. Sackers & B. van der Vorm.

193 B. van der Vorm & K.M.G. Demandt, ‘De onschuldpresumptie en de samenwerking tussen strafrecht en bestuursrecht. Annotatie bij ABRvS 8 mei 2024, ECLI:NL:RVS:2024:1958’, *TBS&H* 2024, p. 166-170.

194 ABRvS 18 december 2024, ECLI:NL:RVS:2024:5242.

195 J.S. Nan, *Moderne rechtsmiddelen in strafzaken. Een andere beweging naar voren* (oratie Rotterdam), Den Haag: Boom juridisch 2023. Zie ook: A.E. Harteveld, ‘Boekbespreking van: J.S. Nan, *Moderne rechtsmiddelen in strafzaken. Een andere beweging naar voren*, Den Haag: Boom juridisch 2023’, *DD* 2024/59.